IV. Sądownictwo

A. Przegląd Orzecznictwa

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (b. zabór rosyjski).

Kodeks karny.

Art. 14. Na mocy art. 14 K. K. i art. 103 ust. z d. 23. maja 1924 r., poz. 609, o powszechnym obowiązku służby wojskowej, Sąd Apelacyjny nie był władny łagodzić wymierzonej oskarżonemu przez Sąd Okręgowy kary rocznego więzienia, zastępującego dom poprawy, do 6 miesięcy więzienia zwykłego, gdyż kara, przewidziana w art. 4 dawnej ustawy z d. 20. lutego 1920 r., poz. 104, w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej, jest łagodniejsza od kary, przewidzianej w art. 89 nowej ustawy z dnia 23. maja 1924 r,, poz. 609, wobec czego cz. II art. 14 K. K. nie mogła mieć zastosowania, art. zaś nowej ustawy z dn. 23. maja 1924 r., poz. 609, zabrania stosowania ogólnych przepisów o łagodzeniu kar i ich zamianie. (O. z d. 8. IV. 1926 II K. 230/26).

Art. 138. Sąd Okręgowy skazał oskarżonego za niepodporządkowanie się rozporządzeniu Wojewody, zarządzającemu zamknięcie biur pisania próśb i podań. Jak to Sąd Najwyższy wyjaśnił, pod rządem obecnie obowiązującego ustawodawstwa, jedynym warunkiem przy otwieraniu i prowadzeniu biur pisania próśb i podań jest uiszczenie podatku przemysłowego, posiadająca bowiem moc uchwała rosyjskiej Rady Ministrów z r. 1902 (Zb. Rozp., cz. I, Nr. 21, str. 229) zawierała tylko zakaz prowadzenia biur dla występowania w sprawach, ale nie zakaz prowadzenia biur pisania próśb i podań. Powołany w wyżej wzmiankowanem rozporządzeniu Wojewody art. 2295 cz. I t. X Zb. pr. ros. również zawiera tylko zakaz urządzania biur, uprawniających do występowania w sprawach, w dodatku cywilnych, jak to wynika z podania rzeczonego przepisu w kodeksie cywilnym. Przeto rozporządzenie Wojewody, jako nie oparte na ustawie, nie może

być uznane za obowiązujące i połączone, w razie niezastosowania sie do niego, z sankcją karną z art. 138 K. K. (O. z d. 5. V. 1926. II K. 507/26).

Art. 263. W myśl rozporządzenia Ministra Rolnictwa z d. 23. marca r. 1900 w przedmiocie utworzenia na obszarach woj. Warszawskiego i in. Komitetów pomocy rolnej (Dz. Ust. 1920 r. Nr. 27, poz. 164), Powiatowy Komitet Pomocy Rolnej jest instytucją państwową, uprawnioną do wydawania prawomocnych decyzyj w przedmiocie przyznania rolnikom pożyczek z funduszu państwowego, przeznaczonego na pomoc rolną (art. 4 i 5). Skoro więc Sąd Okręgowy ustalił, że oskarżony ogłaszał świadomie nieprawdziwą wieść, jakoby Powiatowy Komitet Pomocy Rolnej fundusz, przeznaczony na pożyczkę siewną dla rolników, najbardziej potrzebujących, rozdzielił między większą własność, a małorolnym, najbardziej potrzebującym, odmówił, i że wieść ta mogła wywołać poważny niepokój publiczny, to do tak ustalonego czynu zasadnie zastosował art. 263 K. K. (O. z d. 22. VI. 1926. II K. 818/26).

Przepisy przechodnie do Kodeksu Karnego.

Art. 15. Sąd może skazać na karę śmierci, na mocy art. 15 P. P. do K. K., wtedy tylko, gdy w pytaniach i odpowiedziach na nie zostaną potwierdzone warunki wyjątkowe, upoważniające do zastosowania art. 15 P. P. do K. K. Natomiast sąd nie może ustalać w motywach wyroku żadnych warunków wyjątkowych, które nie były umieszczone w pytaniach, przyczem stawianie całkiem odrębnego pytania nie jest niezbędne, gdyż warunki te mogą być umieszczone w pytaniu zasadniczem, twierdząca zaś odpowiedź sądu co do istnienia warunków wyjątkowych daje mu prawo, lecz nie obowiązek, do zastosowania kary śmierci. (O. z d. 8. VII. 1926. II. K. 1309/26).

Art. 22. Zastrzeżone w art. 22 P. P. do K. K. prawo sądu zawieszenia kary aresztu, jako kary zamiennej, zamiast zasadniczo wymierzonej kary grzywny, może być przez sąd zrealizowane dopiero po ustaleniu w sposób pozytywny, w drodze przez ustawę wskazanej, niemożności sprawcy uiszczenia kary grzywny i zachodzącej stąd konieczności wykonania kary zamiennej pozbawienia wolności i nie może przeto być przedmiotem rozważań sądu w czasie orzekania o winie i karze sprawcy. (O. z d. 14. IV. 1926. II. K. 307/26).

Ustawa o zwalczaniu lichwy wojennej z d. 2 lipca 1920 r., poz. 449.

Art. 54. Wbrew art. 54 art. z d. 2 lipca 1920 r., poz. 449, sąd bezzasadnie, porównywując kary nie ze względu na najwyższy, lecz najniższy ich wymiar, zastosował do czynu oskarżonych art. 26 tejże ustawy, zamiast art. 2 Dekretu z dn. 30 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. 1919 r., Nr. 11, poz. 130) w sprawie uregulowania produkcji spirytusu, jako przepisu łagodniejszego; przy zastosowaniu zaś tego ostatniego przepisu zamiana grzywny na zamknięcie w więzieniu, jako sprzeczna z przepisem art. 59 K. K., nakazującego zmianę grzywny na areszt, jest niedopuszczalna. (O. z d. 12. IV. 1926. II K. 209/26).

Ustawa z d. 23 maja 1924 r. o powszechnym obowiązku służby wojskowej, poz. 609.

Art. 89. Art. 4 danej ustawy z d. 20 lutego 1920 r., poz. 104, w przedmiocie kar za pogwałcenie przepisów, dotyczących powszechnego obowiązku służby wojskowej, i art. 89 nowej ustawy z d. 23 maja 1924 r., poz. 609, o powszechnym obowiązku służby wojskowej przewidują dwa samodzielne przestępstwa: opuszczenie granic Państwa Polskiego lub pozostawanie zagranicą, wobec czego opuszczenie granic Państwa Polskiego, w celu uchylenia się od służby wojennej, staje się przestępstwem dokonanem z chwilą przekroczenia granicy, bez względu na dalsze zachowanie się sprawcy tego czynu i okoliczności, które potem nastąpiły. Przeto następne usprawiedliwione nawet pozostawanie oskarżonego zagranicą nie wyłącza odpowiedzialności karnej sprawcy za czyn dokonany, polegający na opuszczeniu granic Państwa Polskiego w celu uchylenia się od służby wojskowej. (O. z d. 8. IV. 1926. II. K. 230/26).

Ustawa z d. 18 lipca 1924 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia, poz. 650.

Art. 30, 34 i 36. W myśl art. 36 ustawy z d. 18 lipca 1924 roku, poz. 650, w razie niewpłacenia przez pracodawcę wkładek przewidzianych w art. 6 tejże ustawy, w terminie, określonym w § 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z d. 26 września 1924 r. (Dz. Ust. 1924 r.. Nr. 84, poz. 817), wydanego na mocy art. 30 cytowanej ustawy (poz. 650), zaległości mogą być ściągane w drodze egzekutywy administracyjnej w ten sam sposób, jak podatki gminne, przyczem zalegający z opłatą ulega karze pieniężnej za zwłokę w wysokości 5% za każdy rozpoczęty miesiąc. Natomiast art. 43 będącej

w mowie ustawy (poz. 650) przewiduje uchylenie się od obowiązku zgłoszenia robotników, podlegających obowiązkom zabezpieczenia, w celu niepłacenia wkładek, a przeto może być zastosowany, gdy zachodzą jednocześnie obydwa czynniki, mianowicie: uchylenie się od obowiązku zgłoszenia robotników, podlegających obowiązkowi zabezpieczenia, i od płacenia wkładek, spójnik bowiem „oraz", użyty w tekście art. 34 (poz. 650) w zdaniu: „uchylający się zaś od obowiązku zgłoszenia robotników...., oraz od płacenia wkładek", jest użyty bynajmniej nie w znaczeniu spójnika „albo" czy też „lub", łączących dwa odrębne czyny, lecz w znaczeniu spójnika „i", łączącego dwa pojęcia, stanowiące elementy jednego czynu. Przeto podciągnięcie pod rzeczony art. 34 zalegania w opłacaniu wkładek uczyniłoby art. 36 tejże ustawy (poz. 650) martwą literą, jakowa wykładnia jest niedopuszczalna, i § 6 rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej (poz. 817), wbrew powyższej wykładni, stanowiącej, iż wkładki wyżej wymieniane powinny być wpłacane w terminach wskazanych „pod rygorem art. 34 ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia" (poz. 650) nie może mieć zastosowania, jako wydany z przekroczeniem przepisów, w art. 30 rzeczonej ustawy (poz. 650) zawartych, które bynajmniej nie upoważniły władzy wykonawczej do uzupełnienia lub zmiany przepisów karnych (art. 34 i 36) tejże ustawy. (O. z d. 17. V. 1926. II K. 423/26).

Ustawa z dnia 31 lipca 1924 r. w przedmiocie uregulowania stosunków celnych, poz. 777.

Art. 10. Powołana ustawa, przez usunięcie, przy omawianiu w art. 10 trybu postępowania sądowo-administracyjnego, uprawnień władz celnych z art. 1152 ust. celn. do skierowania sprawy do sądu wbrew woli skazanego i w wypadku nieuiszczenia przezeń grzywny w terminie, wskazanym w art. 1151 ust. celn., stworzyła poniekąd pozory niekaralności przemytnictwa wobec wyraźnego terminu art. 1153 ust. celn., przegradzającego władzom celnym drogę do zamiany grzywny na areszt w drodze sądowej. Jednak władze celne są obecnie uprawnione same zamieniać grzywnę 'na areszt wobec uchylenia przez Przepisy Przechodnie do U. P. K. działu o postępowaniu w sprawach przeciwko mieniu i dochodowi Skarbu, a więc i stojącej na przeszkodzie takiej zamianie ogólnej uwagi do dodatku II do art. 1124 U. P. K., oraz wobec szeregu ustaw polskich, uprawniających władze administracyjne do wymierzania owej kary zamiennej. Taka zamiana

powinna być urzeczywistniona na zasadzie art. 59 K. K. (art. 1057 ust. celn.) oraz musi nastąpić w samym nakazie karnym, by nie przecinać skazanemu zagwarantowanej mu przez Konstytucję i art. 10 ust. w przedmiocie uregulowania stosunków celnych drogi sądowej. (O. z d. 20. V. 1926. II K. 687/26).

Ustawa z d. 15. lipca 1925 r. o państwowym podatku przemysłowym, poz. 550.

Art. 23. Na mocy art. 6 ust. z d. 15 lipca 1925 r. o państw, pod. przemysł, (poz. 550), podatek przemysłowy pobiera się a) w formie świadectw przemysłowych i b) w postaci podatku od obrotu, na mocy zaś art. 23 tejże ustawy ceny świadectw przemysłowych zależą od kategorii, do której przedsiębiorstwo zostało zaliczone, jak również od klasy miejscowości, w której wykonywa się przedsiębiorstwo. Młyny mączne ustawa dzieli na 8 kategoryj w zależności od długości średnic wszystkich par żaren lub walców, nie czyniąc żadnych zastrzeżeń co do konstrukcji i przeznaczenia walców. Owszem, z uwagi do ust. IV, lit. c, cz. II. ustawy widać, iż przy zespołach trzech walców, również nie powiększających produkcji, jeno uszlachetniających, taki zespół jest uważany za dwie pary walców. Ponieważ ustawa o pod. przemysł., jako specjalna, nie dopuszcza wykładni rozciągłej i powinna być stosowana stricto sensu, a podział na kategorje młynów mącznych ustawa uzależnia od długości średnic „wszystkich" par żaren bez wyjątku, przeto rozumowania Sądu Okręgowego co do różnicy pomiędzy walcami dyflowanemi a gładkiemi oraz co do uwzględnienia przy określeniu kategorji przedsiębiorstwa tylko ryflowanych walców są dowolne. (O. z d. 26. V. 1926. II K. 689/26).

Ustawa postępowania karnego.

Art. 145. W myśl art. 2^1 i ust. 3 art. 16 U. P. K., oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego (239/21), zrzeczenie się przez oskarżyciela prywatnego oskarżenia bez zgody oskarżonego nie powoduje umorzenia sprawy, art. zaś 145 U. P. K. nadaje stronom prawo zakładać apelację we wszystkich kwestjach, które ich dotyczą, a więc i oskarżycielowi prywatnemu od wyroku, wydanego, wbrew jego woli, na żądanie oskarżonego. Pozostawiwszy więc bez rozpoznania skargę apelacyjną oskarżyciela prywatnego od uniewinniającego oskarżonego wyroku Sądu Pokoju, wobec zrzeczenia się przez oskarżyciela prywatnego oskarżenia, pomimo, że pojednanie stron nie nastąpiło, Sąd Okręgowy obraził pomienione art. 2^1 16 i 145 U. P. K. (O. z d. 4. V. 1926. II K. 345/26).

Art. 159 i 640. Art. 159 U. P. K. do kwestii odmowy odroczenia rozprawy wobec niestawiennictwa świadka zastosowania mieć nie może, albowiem, zgodnie z wyjaśnieniem Sądu Najwyższego w sprawie Borkowskiego (10/20), art. 159 U. P. K. ma zastosowanie jedynie w chwili rozpoznawania kwestji wezwania świadka, i wówczas sąd zastanawia się nad tem, czy zeznanie danego świadka ma wogóle dla sprawy znaczenie t. j., czy stwierdzenie okoliczności, jakie świadek ma ustalić, może wpłynąć na treść wyroku; natomiast w wypadkach niestawiennictwa wezwanego już świadka zastosowanie ma art. 640 U. P. K., a wówczas, rozpoznając kwestję wpływu takiego niestawiennictwa na tok sprawy, sąd rozważa, czy zeznanie nieobecnego świadka jest tak istotne, iżby powodować miało odroczenie rozprawy. W przeciwieństwie do rozważania kwestji wezwania świadka, przy rozważaniu kwestji niestawiennictwa wezwanego już świadka, sąd może, w myśl art. 640 U. P. K., uznać, że zeznanie świadka, jakkolwiek samo przez się istotne i dla sprawy pożądane, nie jest jednak o tyle ważne, żeby jego niestawiennictwo, miało skutkować odroczenie rozprawy, z czego wynika, że, zgodnie z wyjaśnieniem Sądu Najwyższego w sprawie Ostapowicza (117/20), zapadłe postanowienie o wezwaniu tego czy innego świadka bynajmniej nie wiąże sądu obowiązkiem odroczenia rozprawy w razie jego niestawiennictwa. (O. z d. 8. IV. 1926. II K. 243[1]26).

Art. 168. Skoro Sąd Pokoju uznał winę oskarżonych przestępstwa kradzieży za nieudowodnioną i natomiast uznał ich winnymi ukrycia rzeczy kradzionych, przewidzianego w art. 616 K. K., to Sąd II instancji, wobec braku skargi apelacyjnej oskarżyciela publicznego, nie był uprawniony do uznania oskarżonych winnymi tego przestępstwa, z którego zarzutu zostali uwolnieni i przytem z zarzutu przestępstwa cięższego, albowiem przewidziany w art. 168 U. P. K. obowiązek Sądu II instancji naprawienia błędnej kwalifikacji polega na zastosowaniu właściwej ustawy do zarzuconego oskarżonym czynu, nie zaś na ustaleniu innego czynu. (Ditto 202/26).

Art. 177 i 910. W myśl art. 177 i 910 U. P. K., do skargi kasacyjnej powinna być dołączona kaucja kasacyjna, od której składania, na mocy tychże przepisów U. P. K., uwolnieni są, między innemi osobami, oskarżeni aresztowani. Jak wynika z dosłownego brzmienia art. 177 i 910 U. P. K., prawodawca miał na myśli oskarżonych, zaaresztowanych w danej sprawie, gdyż w przeciwnym razie użyłby wyrażenia „osoby pozbawione wolności". Taką wykładnię potwierdza i cel kaucji kasacyjnej, mianowicie, ograniczenie zakładania skarg kasa-

cyjnych w sprawach drobnych i pozbawienia oskarżonego, pozostającego na wolności, możności niesłusznego odwlekania wykonania wyroku, albowiem w stosunku do osób oskarżonych zaaresztowanych powyższe zadanie spełniają, zamiast kaucji kasacyjnej przepisy art. 191^1 i 968 U. P. K., w myśl których w razie oddalenia skargi kasacyjnej, oskarżonym tym nie zalicza się na poczet pozbawienia wolności czas zamknięcia po ogłoszeniu wyroku ostatecznego, oskarżeni więc zaaresztowani przez zakładanie lekkomyślnych skarg kasacyjnych sami sobie przedłużaliby karę pozbawienia wolności. (O. z d. 7. V. 1926. II K. 815/26).

Art. 287^8. Według wyraźnego brzmienia art. 287^8 U. P. K., na decyzję Prokuratora Sądu Okręgowego w przedmiocie umorzenia postępowania karnego pokrzywdzony może wnieść w ciągu 14 dni po zawiadomieniu zażalenie do Prokuratora Sądu Apelacyjnego, jego zaś decyzję może w takim samym terminie zaskarżyć do Sądu Apelacyjnego trybem, przepisanym dla skarg incydentalnych. Tym sposobem Sad Apelacyjny jest dla tych decyzyj trzecią i ostatnią instancją, gdyż wogóle obowiązująca ustawa nie zna czteroinstancyjnego postępowania. Decyzyj, zapadłych na mocy art. 287^8 U. P. K., nie można zaliczać do tak zwanych „jakby-wyroków", t. j., do decyzyj, które zamykają postępowanie sądowe i uniemożliwiają wydanie wyroku, albowiem dotyczą dochodzenia pierwiastkowego (początkowego), a więc okresu postępowania, w którem wyrokowanie jest jeszcze niemożliwe. Jeżeli decyzje, wydane przez Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 528^2 U. P. K. w przedmiocie umorzenia śledztwa wstępnego nie ulegają zaskarżeniu do Sądu Najwyższego, to tembardziej nie mogą posiadać tego przywileju decyzje, dotyczące umorzenia dochodzeń wstępnych. (O. z d. 18. V. 1926 II K. 865/26).

Art. 684. W myśl art. 684 U. P. K., sąd ma prawo zadawać oskarżonym pytania co do wszystkich okoliczności sprawy, które się mu wydają niezupełnie wyjaśnionemu nietylko w razie przyznania się oskarżonego do winy, lecz bezwzględnie, z warunkiem tylko zastosowania art. 685 U. P. K. (O. z d. 12. V. 1926. II K. 209/26).

Art. 763. W myśl art. 763 U. P. K., sąd nie może odmówić oskarżonemu postawienia pytania co do jednego z warunków, skutkujących niepoczytanie czynu albo zmniejszenie lub całkowite uchylenie kary, jeżeli warunek ten należy do liczby wymienionych w ustawie, t. zn., co do warunków, zmniejszających lub uchylających karę za dokonane przestępstwo; natomiast nietylko nie ma obowiązku, lecz, w myśl art. 756 U.

P. K., nie ma prawa stawiać odrębnego pytania co do okoliczności, ustalających, że czyn iest niekaralny z mocy samej ustawy, gdyż twierdząca odpowiedź na oba pytania doprowadziłaby do sprzeczności w odpowiedziach. Do tej właśnie kategorii należą okoliczności, wskazane w art. 537 K. K., które nie powodują ani niepoczytania czynu, ani uwolnienia od kary, lecz skutkują „zwolnienie od odpowiedzialności" (art. 538 K. K.), czyli, w myśl ust. 1 art. 771 U. P. K., wyrok uniewinniający z powodu, że czyn jest niezabroniony pod groźbą kary. (O. z d. 21. IV. 1926. II K. 468/26).

Art. 879[1] U. P. K. Jak Sąd Najwyższy wyjaśnił (18/22, 313/22, 143/24), skoro strona żąda sprawdzenia nowych dowodów dla stwierdzenia świeżo ujawnionych okoliczności, to Sąd Apelacyjny, w myśl art. 878 i 577 U. P. K.. ma obowiązek rozważyć i rozstrzygnąć zarówno sama świeżość danego dowodu, czy bezwzględną, czy przynajmniej podmiotową w stosunku do świadomości oskarżonego, jak i pytanie, czy dowód ten może mieć znaczenie dla sprawy (art. 575 U. P. K.). Natomiast, w myśl art. 879[1] U. P. K., Sąd Apelacyjny nie ma obowiązku uzasadniać braku znaczenia, dla sprawy tylko tych dowodów, które zostały zaofiarowane przez stronę dla stwierdzenia nieświeżo ujawnionych okoliczności lub na które strona miała możność powołać sie w instancji I-ej. (O. z d. 12. V. 1926. II K. 536/25).

Piotr Leśniowski,
Podprokurator Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (b. zabór austrjacki)

Konstytucja.

341. Przepis ustępu trzeciego art. 21 Konstytucji jest postanowieniem ogólnem, odnoszącem się zarówno do wypadków popełnienia czynu przed uzyskaniem mandatu (bez względu na to, kiedy postępowanie karne wszczęto), jak również do czynów popełnianych w czasie trwania mandatu (ust. 1 i 4 art. 21); we wszystkich tych wypadkach bieg przedawnienia ulega zawieszeniu na czas trwania mandatu. (O. Z. O. S. N. z 21 listopada 1925 Z. S. 24/25).

§ 68 u. k.

342. Personel, ustanowiony do nadzoruj do zawiadywania ruchem w prywatnem przedsiębiorstwie tramwajowem,

służącem do użytku publicznego, należy do osób, objętych przepisem § 68 u. k. (23 czerwca 1926 Kr. 157/26).

§ 93 u. k.

343. W razie dobrowolnego odstąpienia od usiłowanego zgwałcenia niewiasty (§ 125 u. k.) może rozwinięte już działanie sprawy zawierać cechy dokonanej zbrodni gwałtu publicznego przez bezprawne ograniczenie osobistej wolności (§ 93 u. k.) (5 maja 1926 Kr. 51/26).

§ 9, 134 i 135 III u. k.

344. Stwierdzenie werdyktem przysięgłych, że oskarżony usiłował bezskutecznie obietnicami korzyści skłonić osobę drugą do popełnienia morderstwa, uzasadnia skazanie za zbrodnie usiłowanego nakłaniania do zamówionego morderstwa z § 9, 134 i 135 III. u, k. (14 kwietnia 1926 Kr. 50/i26).

§ 5 i 140 u. k.

345. Za współwinę w zbrodni zabójstwa, popełnionego na bracie współwinnego, należy wymierzyć karę według drugiego zdania § 142 u. k. (7 lipca 1926 Kr. 144/26).

§ 155 d) u. k.

346. Kto działał w zmowie (§ 155 d) u. k.), odpowiada jako współsprawca za skutek, wynikły ze wspólnego działania, gdyby nawet sam skutku tego nie zamierzył, ani go swojem współdziałaniem bezpośrednio nie spowodował, ale nie odpowiada ani za narzędzie, ani za sposób w jaki jego spólnicy narzędziem się posługują (§ 155 a) u. k.), o ile także te okoliczności towarzyszące nie były umówione lub zamiarem nieprzyjaznym objęte. (7 kwietnia 1926 Kr. 457/25).

§ **171 u. k. i ustawa wodna.**

347. Pnie drzewne, leżące w rzekach publicznych, są według art. 21 (4) ustawy wodnej częścią dobra publicznego, a zawładnięcie ich jest w zasadzie każdemu dozwolone.

Brak zezwolenia władzy wodnej — nawet wtedy, gdy go ustawa wymaga — nie nadaje zaborowi takich pni drzewnych cech kradzieży. (11 maja 1926 Kr. 128/26).

§ **199** c) u. k.

348. Przepis § 199 c) u. k. może mieć tylko wtedy zastosowanie, gdy oszustwo popełniono za pomocą narzędzi do mierzenia lub ważenia, sporządzonych według zwykłych, normalnych wzorów. Jeżeli zaś użyto surogatów wagi n. p. kawałków żelaza, kamieni i t. p., wtedy czyn może podpadać tylko pod ogólne przepisy o oszustwie (§i§ 197, 200, 203 205 u. k.) (13 sierpnia 1926 Kr. 264/26).

§ 261 u. k. i § 477 p. k.

349. Sąd odwoławczy podwyższając wskutek odwołania prokuratora karę aresztu, orzeczona przez sąd I instancji (bez zamiany na grzywnę), nie może tej podwyższonej kary aresztu zamieniać na zasadzie § 261 u. k. na grzywnę, (6 lipca 1926 Kr. 175/26).

§ 303 u. k.

350. Występek obrazy prawnie uznanego Kościoła z § 303 u. k. (wypadek I) jest przestępstwem umyślnem. Sprawca musi mieć przynajmniej świadomość szyderczej cechy swych słów i wolę wypowiedzenia ich mimo tej świadomości, zaś pojęcie usiłowania poniżenia nauk kościoła mieści w sobie już wprost zamiar wywołania tego przestępnego skutku. (27 kwietnia 1926 Kr. 108/26).

§ 489 u. k.

351. Działanie lub zachowanie się, które staje się jawnem, spostrzegalnem dla osób obcych, postronnych, przestaje być faktem z życia prywatnego w rozumieniu § 489 u. k. Jeżeli więc objawy nadużycia alkoholu są widoczne dla obcych, przygodnych widzów, to nie są one strzeżonym przez prawo faktem z życia prywatnego. (6 lipca 1926 Kr. 176/26).

§ 221 p. k.

352. Obraza przepisu § 221 p. k. nie powoduje nieważności wyroku, jeżeli jest niewątpliwem, że skrócenie wyzna czonego w ustawie terminu nie utrudniło oskarżonemu obrony. (18 czerwca 1926 Kr. 100/26).

§ 323 p. k.

353. Przepis § 323 p. k. pozostawia uznaniu sądu, które fakty ująć należy jednem pytaniem, a które uczynić przedmiotem pytań osobnych. Ustawa nie określa, jak daleko sięga to uznanie; jego granice wynikają z natury rzeczy i z celu stawiania pytań, którym jest uzyskanie werdyktu, odpowiadającego prawdziwej woli przysięgłych i dającego wystarczająca podstawę do wyroku.

Objęcie jednem pytaniem dwu oskarżonych nie stanowi jeszcze obrazy przepisów §§ 318-323 p. k. (2. 4. 1926 Kr. 24/26).

§ 331 p. k.

354. Werdykt przysięgłych jest niejasny i sam w sobie sprzeczny, jeżeli przysięgli co do osk. A i B potwierdzili pytania w kierunku zbrodni rabunku z tem, że ci osk. popełnili ją w towarzystwie osk. C, jako spólnika rabunku, zaś co do osk. C zaprzeczyli pytanie w kierunku kradzieży, popełnianej w towarzystwie osk. A i B, (4 czerwca 1926 Kr. 107/26).

§ 344 1. 2 p. k.

355. Nieobecność obrońcy podczas ogłoszenia wyroku przez przewodniczącego sądu przysięgłych nie musi powodować nieważności wyroku z 1,2 § 344 p. k. (25.6. 1926 Kr. 113/26).

§ 344 1, 9 i 10 a) p. k.

356. Trybunał sądu przysięgłych nie jest uprawniony, uzupełniać luki werdyktu, stojące na przeszkodzie zastosowaniu ustawy, własnemi ze stanu aktów zaczerpniętemi konkluzjami. (17 marca 1926 Kr. 12/26).

§ 344 1. 10 i 11 p. k.

357. Jeżeli pytanie główne określa to działanie oskarżonego, które ma wyczerpywać ustawowe znamię przestępstwa, wtedy zachodzi możność sprawdzenia, czy werdykt przysięgłych nie polega na błędzie prawnym, powodującym nieważność wyroku. (21 kwietnia 1926 Kr. 62/26).

§ 363 1. 2 p. k.

358. Przepis § 363 1. 2 p. k. odnosi się tylko do wypadków, kiedy poprzednie postępowanie odbyło się bez interwencji uprawnionego oskarżyciela prywatnego. Ten wymóg nie zachodzi, jeżeli postępowanie karne wszczęto na wniosek uprawnionego oskarżyciela prywatnego, który jednak następnie cofnął skargę. (23 czerwca 1926 Kr. 165/26).

Ustawa językowa.

359. Ustawa o języku urzędowania sądów nie nakłada na sąd obowiązku odczytania na rozprawie głównej aktu oskarżenia w języku ruskim. 2 marca 1926 Kr. 365/25).

Ustawa amnestyjna.

360. Morderstwo usiłowane nie jest wyjęte z pod amnestji z ustawy z d. 6 lipca 1923 Dz. Ust. Nr. 71 poz. 555. (14 kwietnia 1926 Kr. 50/26).

Józef Prokopowicz
Prokurator przy Sądzie Najwyższym.

Orzecznictwo karne Sądu Najwyższego (b. zabór pruski)

I. Kodeks karny z 1871 r.

§ 3. k. k.

Czyn przestępny jest popełniony w dwu dzielnicach, jeżeli poszczególne akty wykonawcze, które, same przez się, stanowiłyby nie bezkarne przygotowanie, lecz usiłowanie, przedsięwzięto w dwu dzielnicach. (W. P. K. z 9. 1. 26, 21/25).

§ 43 (242) k. k.

W razie wykluczenia zamiaru kradzieży, wykluczony jest również początek jej wykonania. (19. 4. 26, 111/26).

§ 47 (49. 242) k. k.

Porozumienie się w przedmiocie kradzieży dwu osób, z których jedna wykonywa zabór, druga zaś odwraca uwagę obecnych od działania pierwszej, bez ustalenia, że ta druga odwróceniem uwagi zamierzała dokonać czynu, któryby, przy współdziałaniu obydwu, doszedł do skutku jako ich własny czyn, (czyli, że obie działały **cum animo domini),** nie wyczerpuje pojęcia współsprawstwa, porozumienie może bowiem dotyczyć tak samo pomocy, jak i współsprawstwa. (15. 4. 26, 100/26).

Sam fakt stania na czatach nie stanowi jeszcze o współsprawstwie i może być pomocnictwem, jeżeli stojący na czatach, czynu, który przy tym jego udziale popełniono, nie uważał za czyn swój własny. (31. 5. 26, 179/26).

§ 47 (246) k. k.

Współsprawstwo w sprzeniewierzeniu możliwe jest tylko wówczas, gdy przedmiot sprzeniewierzony znajduje się „ex ante" w współposiadaniu (wspólnem dzierżeniu) sprawców; nie wystarcza, gdy współdzierżenie osiągnięte jest jednocześnie z przywłaszczeniem. (10. 5. 26, 150/26).

§ 49 k. k.

Dla skazania za pomoc koniecznem jest ustalenie, że zbrodnia lub występek, do których popełnienia miano okazać pomoc, były dokonane lub usiłowane, byt bowiem pomocy, jako akcesoryjnej formy przestępstwa, zależny jest od istnienia samego przestępstwa. (7. 6. 26, 211/26).

§ 50 k. k.

Nawet fakty, które zaszły po popełnieniu przestępstwa, będącego przedmiotem wyrokowania mogą być wzięte pod uwagę przy wymiarze kary, jeśli one oświetlają charakter sprawcy lub świadczą o jego skłonności do przestępstwa. (19. 8. 26, 249/26).

§ 64 k. k.

Skorzystanie, przez pokrzywdzonego przestępstwem, z służącego mu w myśl § 51 U. P. K. prawa uchylenia się od świadectwa, nie może być uważane za cofnięcie wniosku z § 64 k. k. o ukaranie, przepis ten bowiem żąda wyraźnego i nie budzącego żadnych wątpliwości oświadczenia woli w tym przedmiocie. (14. 6. 26, i 86/24).

§ 73 (350. 268) k. k.

Błędnym jest pogląd prawny, że w razie jednoczynowego zbiegu §§ 350 i 268 1. 2 k. k. kara nie może wynosić mniej, aniżeli najwyższa kara przewidziana w § 350 k. k. (12. 4. 26, 61/26).

§ 137 k. k.

Przepis § 137 k. k. stosuje się jedynie w wypadku, gdy zarządzenie zajęcia było nietylko wydane, lecz i wykonane, gdy zatem rzecz wyjęta została z dotychczasowego władztwa przy jednoczesnem przeniesieniu dzierżenia na władzę lub osobę, która imieniem władzy rzecz dzierży; tą osobą może być i oskarżony. Sam zakaz dysponowania rzeczą nie jest zajęciem. 14. 1. 26, 472/25; O. S. P. V. Nr. 238).

§ 147 (148, 263) k. k.

Przesłanką „zaopatrzenia się", jako cechy zbrodni z § 147 k. k. jest rozmyślne rozwinięcie przez sprawcę działalności, skierowanej na uzyskanie możności rozporządzania pieniądzmi podrobionemi lub sfałszowanemi. Skazanie z § 147 k. k. wymaga, aby sprawca wiedział, że chodzi o takie właśnie pieniądze i aby wskutek rozwinięcia takiej działalności uzyskał możność rozporządzania niemi. W razie nierozwinięcia rzeczonej działalności puszczanie w obieg podrobionych (lub sfałszowanych) pieniędzy, t. j. bezpośrednie lub pośrednie spowodowanie osoby trzeciej, by podrobione lub sfałszowane pieniądze przyjęła jako prawdziwe, o zbrodni z § 147 k. k. nie może być mowy, może natomiast wchodzić w grę 263 k. k. lub w razie ustaleń, odpowiadających stanowi faktycznemu z § 148 k. k., występek z tego §. (15. 4. 26, 97/26).

§ 176 1. 2 k. k.

Przedmiotową cechą zbrodni z § 176 1. 2 k. k. nie jest przełamanie oporu niewiasty przez sprawcę i pozbawienia jej, w ten sposób, woli, celem pozamałżeńskiego z nią obcowania cielesnego, podmiotową cechą nie może być tedy świadomość sprawcy w wskazanym kierunku. (1. 2. *26,* 528/25).

§ 218 k. k.

Pogląd prawny, że spędzenie płodu, niezdolnego do życia poza łonem matki, nie ulega karze, jest oczywistą niedorzecznością; nie da się on wyprowadzić z wyroku S. N. z 13. 12. 24. 442/24 O. S. P. IV. str. 189, który co innego stanowi. (10. 5. 26, 155/26).

Podmiotem zbrodni z § 218 i k. k. może być tylko brzemienna niewiasta. (11. 1. 26, 485/25).

§ 224 (223) k. k.

Zbrodnia z § 224 k. k. nie jest odrębnem przestępstwem z odrębną istotą prawną, lecz zawiera jedynie momenty, kwalifikujące występek z § 223 k. k. (3. 9. 24, 292/24).

§ 226 k. k.

Wymierzenie kary za zbrodnię z § 226 k. k. bez uwzględnienia § 228 k. k. mimo przyznania okoliczności łagodzących, skutkuje uchylenie wyroku w przedmiocie kary. (21. 6. 26, 158/26).

§ 243 1. 1 k. k.

Przedmiotem ciężkiej kradzieży z § 243 1. 1 k. k. mogą być tylko przedmioty przeznaczone do służby Bożej, służące bezpośrednio do odprawiania danego kultu religijnego, lecz nigdy inwentarz kościelny. (31. 5. 26, 185/26).

§ 244 (57 1. 4) k,, k.

Przy zastosowaniu § 244 k. k. „nagana" wchodzi również w rachubę. (10. 5. 151/26).

§ 246 k. k.

Użycie rzeczy cudzej na własny użytek wyczerpuje istotę przywłaszczenia; okoliczność, że sprawca miał zamiar następnie ją zwrócić, nie odbiera czynowi temu cechy przestępstwa, lecz może stanowić tylko okoliczność łagodzącą. (10. 5. 26, 139/26).

Fałszywe prowadzenie ksiąg, celem zatarcia sprzeniewierzenia, nie stanowi samoistnego czynu karygodnego nawet z punktu widzenia § 263 k. k., ponieważ bezprawną korzyść materialną osiąga się już przez samo sprzeniewierzenie. (10. 5. *26,* 150/26).

§ 249 (59) k. k.

Brak zamiaru użycia przemocy jako środka zabrania, ko* mu innemu, cudzej rzeczy ruchomej wyklucza zastosowalność § 249 k. k. (12. 8. *26,* 248/26); wyklucza ją również brak zamiaru przywłaszczenia sobie takiejże rzeczy w wypadku zabrania jej przy użyciu przemocy, li celem zabezpieczenia pretensji, w przekonaniu wykonania w ten sposób samopomocy. (12. 8. 26, 253/26). W razie istnienia zamiaru przywłaszczenia sobie tej rzeczy, celem pokrycia pretensji drogą samopomocy, sąd wyrokujący winien rozważyć, czy tak pojęta samopomoc odpowiada przepisowi § 229 k. c, ewentualnie, czy oskarżony, co do służącego mu, w tym względzie, prawa, nie pozostawał w błędzie (§ 59 k. k.), co również może prowadzić do stwierdzenia braku jednego z ustalowych znamion zbrodni z § 249 k. k., mianowicie braku zamiaru **bezprawnego** przywłaszczenia sobie rzeczy cudzej. (12. 8. 26, 253/26).

§ 252 k. k.

§ 252 k. k. nie wymaga bynajmniej, żeby niebezpieczeństwo było rzeczywiste, t. j. żeby napastnik był w stanie wykonać wyrażoną groźbę, żąda natomiast, aby zagrożony w obecność niebezpieczeństwa uwierzył. (28. 5. 26, 176/26).

§ 263 k. k.

Przy umowach, mających za przedmiot czyny niedozwolone, niemoralne lub występne, których nieważność postanawia § 138 k. c, oszustwo kryminalne nie jest wykluczone. (16. 11. 25, 398/25; 31. 5. 26, 176/26).

§ 267 k. k.

Fałszywe prowadzenie ksiąg handlowych nie jest ich podrabianiem lub fałszowaniem. (10. 5. 26, 150/26).

§ 268 k. k.

§ 268 k. k. rozróżnia fałszowanie dokumentów prywatnych (§ 268 1. 1) i publicznych (§ 268 1. 2) i uzależnia od tej różnicy rodzaj kary, w razie zaś okoliczności łagodzących najniższą jej granicę, wobec czego sąd wyrokujący w uzasadnieniu wyroku, winien wypowiedzieć się, jaki charakter przypisuje podrobionemu względnie sfałszowanemu dokumentowi (1. 10. 24, 276/24).

Nie każdy dokument, pochodzący od władzy publicznej w zakresie jej uprawnień ma charakter dokumentu publicznego, lecz tylko taki, który leży również w publiczno-prawnej sferze działalności danej władzy lub urzędu. Przekazy czekowe wystawione przez Izbę Skarbową nie są dokumentami publicznemu (31. 5. 26, 139/26).

Nie są również dokumentami publicznemi:

księgi Kasy Chorych; okoliczność, że Kasa Chorych jest osobą prawną, nie przemawia za przeciwieństwem. (26. 4. 26, 118/26).

odcinek czeku P. K. O. przeznaczony dla adresata. (12. 4. 26, 81/26). — Księgi handlowe (w danym wypadku: „memoriały bankowe") są (zbiórowemi) dokumentami prywatnemi. (10. 5. 26, 150/26.

§ 270 (268) k. k.

Przedłożenie do eskontu, celem zwodzenia i ułatwienia sobie w ten sposób pożyczki, wekslu z wiedzą, że podpis przyjemcy jest podrobiony, podpada pod § 270 k. k. w związku z g 268 l. 1. k. k.

§ 306 k. k.

Przez wzniecenie pożaru rozumie się przeniesienie się ognia z podpałki na przedmiot, który sprawca podpalić zamie-

rżał, w taki sposób, że przedmiot ten sam dalej się pali, mimo, że podpałka została odjęta lub zgasła. (5. 6. 26, 282/26).

Budynek z zapasami płodów rolnych nie podpada pod pojęcie żadnego z budynków lub pomieszczeń, w § 306 1. 1—3 k. k. wymienionych, chyba, że zostałoby ustalone, iż budynek ten służył zarazem za mieszkanie ludzi (§ 306 1. 2) lub do czasowego ich pobytu (ibid) a pożar został wzniecony w porze, kiedy oni zazwyczaj tam przebywają. (§ 306 1. 3).

Dla zastosowania § 306 1. 2. k. k. wymaga sie, aby wzniecono pożar jednego z przedmiotów, w § tym wymienionych, nie wystarcza natomiast ustalenie, że ofiarą pożaru, gdzieindziej wznieconego, padł jeden z tych przedmiotów (ibid).

§ 336, 339 k. k.

Do podmiotowej istoty przestępstw z §§ 336 i 339 k. k. wymagana jest wina umyślna. Sprawca zbrodni w § 336 k. k. musi być świadom, że, na korzyść albo niekorzyść jednej ze stron, prawo stosuje źle, lub nie stosuje przepisu prawnego, który powinien stosować, sprawca zaś występku z § 339 k. k. musi wiedzieć, że przedsięwzięte przezeń działanie przekracza zakres jego władzy urzędowej i z tą świadomością przedsiębrać działanie. Niema tedy obrazy przepisów powyższych w razie uznania za nieudowodnione, że komendant obwodowy policji państwowej, opierając się przy eksmisji na § 10, tyt. 17, części II. ogólnego prawa krajowego i na § 6 lit. f. ust. o kompetencji policji z 11. marca 1850, (omawiających obowiązek policji w przedmiocie starania się o odwrócenie niebezpieczeństwa, grożącego poszczególnym osobom i zdrowotności), miał świadomość, iż prawo to źle stosuje i że przysługującej mu władzy nadużywa, by zajmującego mieszkanie zniewolić do opuszczenia tegoż. (7. 6. 26, 162/26).

§ 341 k. k.

Pod § 341 k. k. podpada samowolne, na mocy rozkazu urzędowego, spowodowanie przez przodownika policji, dla zadośćuczynienia ambicji oraz z zemsty, bez jakiejkolwiek prawnej lub faktycznej podstawy, tymczasowego przytrzymania swego przeciwnika. (24. 8. 25, 235/25).

§ 346 k. k.

Przodownik policji jest z mocy urzędu powołany do współdziałania przy sprawowaniu władzy karania, do czego w pierwszym rzędzie należy śledzenie i ściganie przestępstw, (§ 161 U. P. K.) doszłych do jego wiadomości. (7. 9. 23, 235/23).

§ 348 k. k.

Potwierdzenie na deklaracji celnej zawartości przesyłki bez zbadania, czy oświadczenia strony odpowiadają, w tym

względzie, prawdzie, nie jest fałszowaniem (Verfälschung) istniejącego dokumentu, lecz fałszywem udokumentowaniem, (falsche Beurkundung), które podpadałoby pod § 348 k. k., gdyby w grę wchodził dokument publiczny. (21. 5. 26, 102/26).

§ 350 k. k.

Urzędnik, właściwy do pobierania podatków, odpowiada za ich przywłaszczenie bez względu na miejsce ich poboru i niezachowanie formalności przy ich wpłacaniu. Okoliczność, że urząd, którego urzędnik dopuścił się przestępstwa z § 350 k. k. funkcjonował nieprawidłowo, że były w nim nieporządki i nadmiar pracy a nie było kontroli, nie uchyla przestępczości ani karalności powyższego przestępstwa. (12. 4. 26, 527/26).

§ 350 k. k. żąda, aby „odebranie" przedmiotów w nim wymienionych wchodziło w zakres czynności urzędowych sprawcy. Związek między temi czynnościami a „odebraniem" musi być bezpośredni. (27. 5. 164/26).

§ 351 k. k.

Czynności wymienione w § 351 k. k. spełniono „w związku z przywłaszczeniem", jeżeli je przedsięwzięto w celu utrudnienia lub uniemożliwienia wykrycia przywłaszczenia, już dokonanego lub zamierzonego. Wymogowi rzeczonemu nie odpowiadają tedy te czynności, jeżeli użyto ich, jako środka do uzyskania pieniędzy, które dopiero następnie sobie przywłaszczono. (14. 6. *26,* 159/26).

§ 351 k. k. ma na względzie pisma i dowody przeznaczone dla danego urzędu, nie zaś dla osób pryw. (27. 5. *26,* 164/26).

§ 367 1. 8. k. k.

W wypadku drugim § 367 1. 8. k. k. skazanie wymaga ustalenia okoliczności, z jakiej odległości i w sąsiedztwie jakich przedmiotów sprawca strzelał. (5. 8. 26, 282/26).

II. Ustawa postępowania karnego z 1877 r.

§ 8. U. P. K.

Moc obowiązująca § 8. U. P. K. nie sięga poza granice Ziem Zachodnich Rzp. P. (28. 6. 26. 266/26).

§24. U. P. K.

§ 24/2 U. P. K. ma na względzie dane przedmiotowe nie zaś moment subjektywny. (28. 6. *26,* 266/26).

§ 44. U. P. K.

Sąd Najwyższy nie uznał za „nieuchronny wypadek" :

zwrotu, z powodu niedostatecznej opłaty pocztowej, nadanego wczas pisma, zwłaszcza wobec braku twierdzenia, że wysyłający o wprowadzeniu onłaty dodatkowej nie dowiedział się bez własnej winy. (6. 8. 26, 242/26);

nieprzysłania sekretarza, którego oskarżony nie żądał, ile że U. P. K. nie wkłada na sąd obowiązku, by oskarżony chociażby uwięziony, dochował okresu zawitego. (28. 6. *26,* 288/26).

§ 51. U. P. K.

Z przepisu § 51 U. P. K. uprawniony może korzystać w każdem stadjum zeznań. Zrzeczenia się dobrodziejstwa z tego § nie jest wiążące. (14. 6. 26, 156/26).

§§ 51, 57, 67 U. P. K.

Sąd wyrokujący dopuszcza się uchybienia z §§ 51 i 57 U. P. K. jedynie wówczas, gdy mimo zachodzącego między świadkiem a oskarżonym stosunku z § 51 U. P. K. omieszka pouczenia świadka o służącem temuż prawie odmówienia zeznań i przysięgi, z którego to prawa świadek z powodu niepouczenia go nie skorzystał. (8. 6. 21, 56/21 ; 13. 5. 22, 86/22; 12. 8. 26, 253/26). Samo niestwierdzenie. przy badaniu świadka, okoliczności z § 51 U. P. K., uzasadniałoby raczej obrazę § 67 U. P. K., przepis ten wszakże jest natury ściśle porządkowej, zadawanie zaś odnośnych pytań zależy od uznania sądu wyrokującego, zaczem na pogwałceniu przepisu tego rewizja opierać się nie może. (12. 8. 26, 253/26).

§ 57 U. P. K.

Z wzmianki protokolarnej: „świadek odmawia złożenia przysięgi" jasno wynika, że świadka tego pouczono o służącem mu prawie odmowy zaprzysiężenia zeznań i uczyniono to po złożeniu przezeń zeznań oraz po powzięciu postanowienia względem odebrania odeń przysięgi, które jako zależne od uznania sądu nie wymaga protokolarnej uchwały. (1. 2. 26, 528/25).

§§ 60, 79 U. P. K.

Zaprzysiężenie **świadka** winno nastąpić przed zapytaniem co do stosunków osobistych; uchybienia temu § przez zaprzysiężenie dopiero po odpowiedziach na te pytania nie skutkuje jednak uchylenie wyroku, gdy na zeznaniach na te pytania wyrok się nie opiera. Odpowiedzi **biegłego** na t. zw. pytania „quoad personalia et generalia" nie wymagają z reguły zaprzysiężenia, co wynika z zestawienia § 79 U. P. K. z § 60 U. P. K., z których pierwszy żąda zaprzysiężenia biegłego „przed wydaniem orzeczenia", drugi zaś „przed przesłuchaniem świadka". W wypadku zatem, gdyby sąd zaprzysiężenia biegłego przed tegoż przesłuchaniem uznał za potrzebne, musiałby go też zaprzysiąc w charakterze świadka, gdyż według brzmienia § 79 U. P. K. przysięga biegłego nie odnosi się do odpowiedzi na pytania ogólne i dotyczące stosunków osobistych. (15. 3. 1926, 445/25).

§ 68 U. P. K.

U. P. K. nie zawiera zakazu przesłuchania świadka na okoliczności, o których dowiedział się od innych. (14. 1. 26, 472/25, O. S. P. V. Nr. 238).

§ 149 U. P. K

Do szwagra oskarżonego § 149 U. P. K. nie ma zastosowania. (2. 4. 25. 72/25).

§§ 176, 181, 191/3, 409 U. P. K.

Przepisy proceduralne, dotyczące konieczności przeprowadzenia śledztwa wstępnego, nie mają zastosowania w wypadku wznowienia postępowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem. Nieprzeprowadzenie śledztwa wstępnego może stanowić przyczynę rewizyjną tylko w oparciu o przepisy §§ 191/3 i 181 U. P. K. przewidujące wniosek o przeprowadzenie śledztwa i niezwłoczne zażalenie na odmowną uchwałę. (1.2. 26, 528/25).

§§ 225, 239, 257 U. P. K.

Ponowne wskutek postawionego, przez obrońcę, w wywodzie ostatecznym, badanie zbadanego już świadka, w celu usunięcia rozbieżności twierdzeń co do pewnego szczegółu jego zeznań, przedsięwzięte w nieobecności przedstawiciela urzędu prokuratorskiego i obrońcy i bez udzielenia oskarżonemu głosu, obraża §§ 225, 257 i 239 U. P. K. (15. 3. 26, 48/26).

§§ 225, 238, 260 U. P. K.

Prywatna, w czasie przerwy rozprawowej, rozmowa oskarżyciela publicznego z osobami, w sprawie udział biorącemi, byłaby obrazą przepisów proceduralnych i to nie §§ 225 i 238 U. P. K., dotyczących zgoła innych przedmiotów, lecz § 260 U. P. K., lecz jedynie wówczas, gdyby wyjaśnienia, uzyskane drogą poufnej rozmowy i poufnie udzielone sądowi wyrokującemu, znalazły wyraz w wydanym wyroku. (1. 2. 26, 528/25).

§§ 225, 273 U. P. K.

Zarzut obrazy § 225 U. P. K., polegającej na braku wyraźnej wzmianki o nieprzerwanej, w toku kilkudniowej rozprawy głównej, obecności osób, powołanych do wydania wyroku oraz prokuratury i sekretarza sądowego, przedstawia się jako zarzut wadliwości protokółu, jeżeli protokół rozprawy w przedmiocie zachowania § 225 U. P. K. nie wzbudza żadnej wątpliwości a skarga rewizyjna nie twierdzi, by w zespole sędziowskim zaszła jakaś zmiana albo też, że przedstawiciel urzędu prokuratorskiego lub sekretarz sądowy w pewnem stadjum postępowania głównego byli nieobecni. (5. 8. 26, 204/26).

§ 237/2 U. P. K.

Niezakwestjonowane przez stronę sposobem § 237/2 U. P. K. zarządzenie przewodniczącego, nie może być przedmiotem rozpoznania rewizyjnego. (14. 6. 26, 186/26; 26. 4. 22, 58/22 O. S. P. III. Nr. 176).

§ 243/2 U. P. K.

, Niewskazanie miejsca, gdzie się znajduje telegram, który ofiarowano jako środek dowodowy, uzasadnia odrzucenie wniosku, jeżeli sąd wyrokujący z niewskazania miejsca nabył przekonanie, że telegramu tego wogóle odszukać nie można. (W. P. K. z 9. 1. *26,* 21/25).

Stwierdzenie, że zużytkowanie ofiarowanej, jako środek dowodowy, księgi hotelowej, z powodu jej wadliwego prowadzenia, jest niemożliwe, nie jest, w gruncie rzeczy, odrzuceniem wniosku dowodowego, lecz tylko ustaleniem, że okoliczności, której zapomocą owej księgi dowieść usiłowano, tą drogą dowieść nie można. (ibid).

Pominięcie wniosku dowodowego uzasadnia rewizję, jeżeli wykluczyć nie można, że zaskarżony wyrok opiera się na tem uchybieniu. (W. P. K. z 23. 1. 26, 21/25).

Odrzucenie wniosku dowodowego na tej podstawie, że zgłoszono go po zamknięciu rozprawy, sprzeciwia się duchowi U. P. K., która, dążąc do wykrycia prawdy materjalnej, terminów prokluzyjnych nie zna, co zupełnie jasno wypowiada w § 245 U. P. K.; zgłaszanie ich staje się faktycznie niemożliwe dopiero z chwilą, gdy sąd rozpoczął ogłaszanie wyroku. (1. 3. 26, 503/25).

§ 244 U. P. K.

Dostarczonemi środkami dowodowemi, które postępowaniem dowodowem na rozprawie głównej winny być objęte, są również środki dowodowe, wskazane w akcie oskarżenia. Akt oskarżenia „wymienił" w rozumieniu § 198/1 U. P. K. środki dowodowe, jeżeli wskazał je wyraźnie, albo w sposób, który nie pozostawia żadnej wątpliwości, o jaki środek dowodowy chodzi. (21. 6. 26, 217/26).

Nieprzeprowadzenie dowodu z oryginalnego pokwitowania czekowego i z wykazu dziennego zwrotu, objętych wnioskami dowodowemi aktu oskarżenia i dostarczonych do rozprawy, stanowi, wobec braku na to pominięcie zgody stron, obrazę § 244/1 U. P. K. (21. 6. 26, 217/26).

§ 248 U. P. K.

„Przeglądnięcie" nie zastępuje odczytania. (1. 2. 26, 258/25).

Powoływanie się na całokształt akt i żądanie ich odczytania, bez specjalnego wskazania, o jakie mianowicie dokumenty chodzi, jest niedopuszczalne. (20. 1. 25, 246/24).

§ 249 U. P. K.

List oskarżonego do prokuratora może być odczytany, zdanie drugie § 249 U. P. K. nie pozwala bowiem jedynie przesłuchania zastępować wymienionemi tam dokumentami. (21. 6. 26, 217/26).

§ 255 U. P. K.

Świadectwo lekarskie, dotyczące urazów niebezpiecznych (§ 223 a k. k.), lecz nie ciężkich (§ 224 k. k.) można odczytać w toku postępowania dowodowego. (14. 6. *26,* 186/26).

§ 260 U. P. K.

Wyrzeczenie sądu wyrokującego, że ustalenia swoje opiera na wynikach postępowania dowodowego, które „przedstawiają się, mniej więcej, tak, jak na to wskazuje uzasadnienie wyroku", stwierdza, że sąd ten tylko „mniej więcej", zatem w ogólnych zarysach, uświadamiał sobie, przy wydaniu wyroku, wyniki postępowania dowodowego, nie zaś w całości, ściśle i dokładnie, z wszystkiemi szczegółami, jak tego § 260 U. P. K. wymaga. (25. 1. 26, 514/25).

§§ 260, 266, 377 1. 7. U. P. K.

U. P. K. nie zna reguł dowodowych, któreby nakazywały sądowi wyrokującemu przy ocenie zeznań świadków odróżniać, czy były one zaprzysiężone, czy niezaprzysiężone, jeżeli jednak sąd jako motyw wiarogodności zeznań wymienił złożoną przysięgę a uzasadnienie wyroku wzbudza wątpliwość, czy sąd miał na względzie zaprzysiężone zeznanie świadka, złożone w sporze cywilnym (którego akta odczytano), czy też zeznanie jego na rozprawie głównej, które, wedle protokółu, nie było zaprzysiężone, to niejasność taka skutkuje uchylenie wyroku. (7. 6. 26, 126/26).

§ 264 U. P. K.

Niema konieczności pouczenia, jeżeli z wyroku sądu rewizyjnego, który zapadł w danej sprawie, oskarżony wiedział o możliwości zmiany kwalifikacji. (14. 6. 26, 193/26).

§ **266/1 U. P. K.**

Skazanie z § 240 k. k. wymaga ustalenia, na czem przemoc polegała. (19. 4. 26, 99/26).

Uzasadnienie, „że znajdujące się w aktach sprawy dokumenty, na podstawie których, zgodnie z ustawodawstwem Stanu Illinois zawarto ślub cywilny, nie nastręczają wątpliwości, że oskarżony zawarł z pierwszą małżonką ślub", bez przytoczenia powodów (za jakie ogólnik o braku wątpliwości uwa-

żany być nie może) nie odpowiada §-owi 266/1 U. P. K., gdyż nie poddają formalnej ważności, zawartego w Stanie Illionis małżeństwa, samoistnej ocenie prawnej ze stanowiska obowiązujących tam przepisów, które sąd wyrokujący z urzędu zbadać był obowiązany. (14. 12. 25, 454/25).

§ 266/2 U. P. K.

Przepis § 266/2 U. P. K. ma na względzie tylko okoliczności, w ustawach karnych specjalnie przewidziane a nie ogólne okoliczności łagodzące, o których mówi § 266/3 U. P. K. (26. 8. 26, 324/26).

W razie twierdzenia o nietrzeźwości oskarżonego, spowodowanej nadużyciem alkoholu, sąd wyrokujący powinien wypowiedzieć się nietylko w kierunku § 51 k. k., lecz także w kierunku § 59 k. k. nietrzeźwość bowiem, niedająca się podciągnąć, pod tamten przepis, mogła jednak oskarżonego pozbawić świadomości, koniecznej do istoty danego przestępstwa. (5. 8. *26,* 247/26).

§ 266/3 U. P. K.

Uzasadnienie wymiaru kary ogólnemi warunkami życia nie sprzeciwia się kodeksowi karnemu. (15. 4. 26, 91/26).

Uzasadnienie wyroku odpowiada § 266/3 U. P. K., gdy ogólnikowy wniosek oskarżonego o łagodny wymiar kary, orzeka, iż nie przyznaje mu żadnych okoliczności łagodzących, przyjmuje natomiast szereg wymienionych w temże uzasadnieniu okoliczności obciążających. (26. 8. 26, 324/26).

§§ 266, 267, 376 U. P. K.

U. P. K. nie przewiduje ani rekonstrukcji zaginionych wraz z aktami wyroków nieprawomocnych, drogą niejawnych uchwał, bez rozpoznania, przy udziale stron procesowych, sprawy samej, ani też zażaleń od takich absolutnie nieważnych uchwał, które nie mogą zastąpić ani oryginalnej sentencji, ani też uzasadnienia wydanego wyroku. Zażalenie od takiej uchwały uznać należy za rewizję i to uzasadnioną tak dla braku protokółu rozprawy głównej, na której wyrok ów zapadł i niemożności, uskutkiem tego, ustalenia brzmienia i treści sentencji, jak i dla braku uzasadnienia, a tem samem niemożności sprawdzenia, czy przepisy prawa materjalnego prawidłowo zastosowano. (23. 11. 25, 382/25).

§ 267 U, P. K.

Rozbieżność pomiędzy sentencją wyroku a jeło uzasadnieniem nie uzasadnia rewizji, jeżeli praw oskarżonego w niczem nie narusza. (12. 8. 26, 212/26).

§ 273 U. P. K.

Zarzut, że w protokóle rozprawy brak wzmianki w przedmiocie zaprzysiężenia sędziów niezawodowych, jest tylko naganą wadliwości protokółu, jeśli jednocześnie nie twierdzono, iż sędziowie niezawodowi, biorący udział w rozprawie, zakończonej zaskarżonym wyrokiem, nie zostali zaprzysiężeni. (1. 2. *26,* 528/26).

Naganą wadliwości protokółu jest również zarzut, że w nim niema wzmianki o biorącym udział obrońcy. (19. 8. 26, 268/26).

§275 U. P.K.

Wzmianka w wyroku, że przewodniczący podpisał wyrok za chorego sędziego, odpowiada przepisowi § 275/2 UPK. (12. 8. *26,* 250/26).

Podpis, z istoty rzeczy, uskutecznia się przez umieszczenie pod osnową pisma nazwiska podpisującego, w połączeniu lub bez połączenia z jego imieniem. Podpis musi być dotyla czytelny, by umożliwiał odcyfrowanie go i odtworzenie osoby podpisującego w sposób, nie budzący, co do jego tożsamości, żadnej wątpliwości. W braku tych wymogów podpis zatraca ten swój charakter i staje się znakiem ręcznym, którego odcyfrowanie możliwe jest tylko dla osób wtajemniczonych. § 275/2 UPK. żąda zaś podpisu, uznając tem samem niewystarczalność znaku ręcznego. (28. 6. *26,* 181/26).

§ 377 1. 8 U. P. K. (§§ 34, 243/2 U. P. K)

Jeżeli sąd wyrokujący odmówił wnioskowi o zbadanie świadków z racji, że okoliczności, na które ich wskazano, i tak uważa za prawdziwe, następnie zaś, przy wydaniu wyroku zmienił w tym kierunku swe przekonanie, natenczas winien wniosek dowodowy rozważyć ponownie i co do jego uwzględnienia lub odrzucenia powziąć uchwałę nowa. uzasadniając ją odpowiednio do zmienionego stanowiska, zgodnie z przepisami §§ 34 i 243/2 U. P. K. (12. 8. 26, 243/26).

§ 384 U. P. K.

Wymogom § 384 U. P. K. nie odpowiada uzasadnienie rewizji, w którem wnoszący ją żali się jedynie na wysokość kary, nie twierdząc, że sąd wyrokujący przekroczył ustawowe granice karania. (26. 8. 26, 330/26).

Uchybień procesowych nie domniemywa się — legalia praesumuntur. (9. 1. 26, 21/26).

§ 389 U. P. K.

Skarga rewizyjna oskarżyciela ubocznego winna ulec odrzuceniu, gdy brak podstaw dopuszczenia skargi ubocznej. (10. 5. 26, 180/26).

§ 394 U. P. K.

Przekazanie sprawy sąsiedniemu równorzędnemu sądowi pozostawiona jest uznaniu sądu rewizyjnego. (1. 2. 26, 258/25).

§ 398 1 U. R K.

§ 398/1 U. P. K. nie ma zastosowania do wznowionego postępowania. (1. 2. 26, 528/25).

§ 403 U. P. K.

§ 403 U. P. K. nie stoi na przeszkodzie wyznaczeniu w nowym wyroku kary łagodniejszej. (1. 2. *26,* 528/25).

Na karę tę policzyć należy odcierpianą już karę. (ibid.).

§§ 409, 410 2 U. P, K.

Po uznaniu **dopuszczalności** wniosku o wznowienie postępowania, dalsze postępowanie toczy się trybem, wskazanym w § 409 U. P. K., poczem, w razie uznania zasadności wniosku sąd, w myśl § 410/2 U. P. K. zarządza wznowienie postępowania i ponowną rozprawę główną. (1. 2. 26, 528/26). Na tej rozprawie odczytuje się zgodnie z § 242/2 U. P. K. akt oskarżenia (ibid). Okoliczność, że odczytano nie oryginał, wskutek zaginięcia odnośnych akt, lecz odpis, jest bez wszelkiego znaczenia, skoro nie wysunięto zarzutu jego niezgodności z oryginałem, (ibid). Jako datę, w której nastąpiła przerwa wykonania kary, przyjąć należy datę uchwały sądu, zarządzającej, w myśl § 410/2 U. P. K., wznowienie, gdyż punkt ciężkości całego Dostępowania w przedmiocie wznowienia, spoczywa w tej właśnie uchwale, z powzięciem jej bowiem wyrok, zaskarżony wnioskiem, przestaje faktycznie istnieć, (ibid).

§ 435 U. P. K.

Dopuszczenie na rozprawie głównej, w charakterze oskarżyciela ubocznego, osoby ku temu nieuprawnionej, uzasadnia rewizję. (26. 4. 26, 121/26).

§§ 477—480 U. P. K. (§ 338 U. P. K)

W przedmiocie dopuszczenia osób, mających do skonfiskowanego przedmiotu roszczenia, do postępowania rewizyjnego, decydują „per analogiam" §§ 477—480 U. P. K. (21. 5. 26, 102/26).

Dr. Ryszard Leżański,
Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór rosyjski)

Kodeks Cywilny Polski.

Art. 36. Ograniczenia, jakim ulega mąż co do prawa wydzierżawiania nieruchomości żony (art. 197 i 198 K. C. P.), stosują się do wszystkich zarządców cudzej własności (art. 595, 1718 K. C); ponieważ ustanowiony z mocy art. 36 K. C. P. kurator majątku osoby nieobecnej jest zarządcą cudzego mienia, przeto dzierżawa, przezeń zawarta, nie może wiązać właściciela, w razie uchylenia kurateli, ponad zakres wskazany w art. 197 i 198 K. C. P. (O. z 11. 5. 26, I C. 2051/24).

Kodeks Napoleona.

Art. 1595. Nieważność sprzedaży pomiędzy małżonkami jest tylko względna. Spadkobiercy współmałżonka mogą żądać wyrzeczenia tej nieważności niezależnie od tego, czy mają prawo do części obowiązkowej. W razie unieważnienia sprzedaży, nabywcy należy się zwrot zapłaconego szacunku (jeśli nie została dowiedziona symulacja), oraz wynagrodzenie za poczynione nakłady konieczne i użyteczne, bez względu na dobrą lub złą wiarę. (O. z 15. 4. 26, I C. 1850/24).

Zwód ustaw cywilnych rosyjskich.

Art. 156. Przysposobiony, który został skazany za zadanie śmierci przysposabiającemu, nie ma prawa do spadku po nim, w myśl bowiem art. 699 t. X cz. 1. Zw. pr. i art. 777 u. p. k. prawa majątkowe nie mogą być nabyte drogą przestępstwa. (O. z 19. 5. *26,* I C. 521/24).

Art. 1649. Wykonanie aktu zastawu następuje przez spłatę całej należności, dopóki więc cała należność nie jest wypłacona, nie można uważać zastawu za wygasły. (O. z 12. 4. 26, I C. 2257/25).

Ogólna ustawa włościańska.

Jeżeli, w chwili wydania prawa z d. 14. VI. 1910, osada włościańska ukazowa znajdowała się w posiadaniu „prymaka" i jego żony, prawa „prymaka" powinny być określone nie na podstawie art. 37^4 og. ustawy włość. (t. IX Zwodu praw, osób. dod., kontynuacja 1912 r.), który stanowi o prawach głowy rodziny w przypadku, gdy osada jest zapisana na jego lub jego wstępnych imię, lecz na podstawie art. 37^5 tejże ustawy, traktującego o prawach kilku osób, nie znajdujących się w pokre-

wieństwie w linii zstępnej, czyli — w takim razie należy uznać współwłasność żony i męża — „prymaka".(O. z 12. 4. 26, I C. 1446/24).

Ustawa o ochronie lokatorów z dnia 11. kwietnia 1924 r., poz. 406.

Upomnienie, o którem mówi p. a) ust. 2 art. 11-go należy rozumieć, w związku z art. 1247 K. C, jako zwrócenie się właściciela do lokatora o zapłatę w miejscu jego (lokatora) zamieszkania. (O. z 15. 4. 26, I C. 1506/25).

Ustawa o ochronie lokatorów nie uzależnia wyrugowaniu lokatora, który sam, lub którego domownicy zakłócają spokój domowy, od uprzedniego ostrzeżenia ze strony wypuszczającego w najem. (O. z 11. 5. 26, I C. 2171/25).

Zastrzeżenie w kontrakcie najmu, że lokator nie będzie miał prawa podnajmowania (art. 1717 K. C), nie może być uważane za zrzeczenie się przez lokatora praw, służących mu z art. 11 ustawy z dnia 11. kwietnia 1924, i przeto moc swą zachowuje i po wejściu w życie pomienionej ustawy. (O. z 31. 5. 26, I C. 1115/25).

Przejście na spadkobierców lokatora praw najmu pomieszczeń handlowych, przemysłowych i innych zarobkowych (art. 12 ust. *2)* nie jest uzależnione od faktycznego prowadzenia przedsiębiorstwa, po śmierci lokatora, przez wszystkich sukcesorów, ani też od poprzedniego ich zamieszkiwania w tym lokalu. (O. z 5. 5. *26,* I C. 200/25).

Waloryzacia.

Rozporządzenie Prezydenta Rzpltej z dnia 14. maja 1924 o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych poz. 441 zostało wydane w granicach uprawnień, udzielonych rządowi ustawą z dnia 11. stycznia 1924 poz. 28, na mocy bowiem tej ustawy rząd był upoważniony do **przewartościowania** rzeczonych zobowiązań; o zgodności powyższego rozporządzenia z intencjami ustawodawcy świadczy nadto wydana następnie ustawa z dn. 31. lipca 1924 roku o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego, poz. 687, uprawniająca rząd z art. 1 lit. F. p. 1. do uzupełnienia rozporządzenia z dnia 14. 5. 1924 **bez naruszenia wydanych już przepisów,** co nastąpiło w ustawie z dn. 27. grudnia 1924, poz. 1024. (O. z 10/25. 5. 26, I C. 2033/24).

Zobowiązania w walucie rublowej carskiej, powstałe na terenie okręgu wołyńskiego przed dniem 13. września 1921 r., jako datą rozciągnięcia na powyższy obszar mocy obowiązu-

jacej ustawy z dn. 29. kwietnia 1920 r. poz. 216 (D. U. Nr. 75/1921 poz. 514), w zasadzie ulegają przerachowaniu na podstawie przepisów rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 14. 1924 r. (O. z 12. 4. 26, I C. 2257/25).

Przepis ustępu 2 § 40 rozporządzenia P. Rz. z d. 14. maja 1924, poz. 441, dotyczący zakazu przywrócenia hipotek prawomocnie wykreślonych, jako postanowiony ze względu na zasadę jawności hipoteki i uzgodniony z właściwościami systemu hipotecznego, nie może być przez analogie stosowany do wierzytelności, zabezpieczonych w rejestrze wieczystym (wojew. wschodnie), a to z uwagi na odrębność systemu notarialnej rejestracji praw rzeczowych, gdzie zasada jawności nie jest ściśle przeprowadzona. (O. z 12. 4. 26, I C. 2257/25).

Przepis ust. 1 § 4 rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z d. 3. października 1924 r. o opłatach stemplowych i sądowych w sprawach, związanych z przerachowaniem wierzytelności prywatno-prawnych, poz. 844. jako specjalny i nie ulegający rozciągłej wykładni, nie stosuje się do skarg apelacyjnych, do których w myśl § 1 tegoż rozporządzenia należy stosować ogólne przepisy, t. j. art. 11 Przep. Tymcz. o kosztach sądowych. (O. z 9. 4. 26, I C. 75/26).

Ustawa wodna.

Art. 256. Zapisane do tabeli likwidacyjnej prawo gromady wiejskiej do połowu ryb w wodzie publicznej (art. 16 ukazu z d. 2. marca 1864 r. o urządzeniu włościan i art. 1 uchwały Komitetu do spraw Królestwa Polskiego z d. 2. lutego 1880 r.) nie wygasło przez wejście w życie ustawy wodnej z dn. 19. września 1922 r., poz. 936; w związku z art. 362 ustawy o gospodarstwie wiejskiem (Zwód praw t. XII cz. 2), nie może ulegać wątpliwości możność wydzierżawiania pomienionego prawa przez gromadę osobom trzecim. (O. z 11. 5. 26, I C. 2041/24),

Ustawa postępowania cywilnego.

Art. 1. Roszczenia (o eksmisję) z rekwizycji, uskutecznionych na podstawie ustawy z d. 8. kwietnia 1919 o dostarczaniu mieszkań na potrzeby wojska, poz. 262, nie są wyłączone z poi rozpoznania sądów; natomiast roszczenia z rekwizycji, dokonanych na zasadzie ustawy z d. 11. kwietnia 1919 r. o rzeczowych świadczeniach wojennych, poz. 264, mogą być dochodzone jedynie w drodze administracyjnej. (O. z 11. 5. 26, I C. 226/25).

Art. 29. Gdy żądanie zasądzenia komornego i żądanie wyrzeczenia eksmisji (z powodu niepłacenia czynszu) podlegają, oddzielnie wzięte, właściwości sądu pokoju, połączenie zaś ich w jednej skardze jest z mocy art. 258 i 258[1] upc. dozwolone, to i łącznie wzięte, podlegają one rozpoznaniu tegoż sądu. (O. z 22. 4. 26, 1 C. 1964/25).

Art 47 i 248. Pełnomocnictwo, udzielone adwokatowi ustnie i zapisane do protokółu sądowego, nie ulega opłacie stemplowej. (O. z 31. 5. 26,1 C. 163/25).

Art. 54[1] 54[2], 269 i 270. Postanowienie bez biegu pisma, wniesionego przez stronę w toku przewodu sądowego, nie wstrzymuje postępowania, dokument zatem, złożony do aktów sprawy przy podaniu, któremu nie nadano biegu z powodu braku odpisu dla strony przeciwnej, mógł być przez sąd pominięty, bez odroczenia rozprawy. (O. z 5. 5. 26,I C. 2341/24).

Art. 55[1] i 273. W sprawach działowych, wytoczonych trybem powództwa, niema zasady do pobierania wpisu stosunkowego od wartości masy spadkowej. W sprawach tego rodzaju, gdy nie zachodzi spór o prawo dziedziczenia, ważność testamentu i t. p., przedmiotem sporu nie jest sama masa, lecz sposób jej podziału; postępowanie ma na celu nie odzyskanie praw, lecz wyjście z istniejącego stanu niepodzielności; pozatem, w toku przewodu działowego mogą się wyłaniać takie punkty sporne, zarzuty i żądania, których z góry przewidzieć niepodobna, a które bieg sprawy i pracę sądu znacznie utrudnić mogą; dlatego z natury skargi działowej wynika, że wpis od niej pobierany być winien, jak od powództwa, którego wartość w chwili wytoczenia nie da się ściśle określić, a więc sposobem, przewidzianym w art. 10 Przep. Tymcz. o kosztach sądowych. (O. z 11. 5. 26, I C. 1683/25).

Art. 185 i 792. Decyzja sądu 2-giej instancji w przedmiocie przywrócenia terminu kasacyjnego, jako nie kończąca postępowania, nie ulega zaskarżeniu w trybie kasacji, strona przeciwna ma bowiem możność kwestionowania jej zasadności w odpowiedzi na skargę kasacyjną; jednakże, gdy pod rozpoznanie Sądu Najwyższego jednocześnie przychodzi skarga kasacyjna na wyrok, rozstrzygający spór co do istoty, i skarga kasacyjna na decyzję przywracającą termin kasacyjny, zarzuty tej drugiej skargi mogą być uważane za kontrkasację i rozpoznane merytorycznie. (O. z 21. 4. 26, I. C. 381/24).

Art. 187 i 794. Wyrok, oparty na zeznaniach świadków, może być w drodze restytucji uchylony z powodu fałszywości

zeznań, jeżeli fałszywość ta wyrokiem sądu karnego została stwierdzona. (O. z 19. 5. 26,1 C. 1867/24).

Art. 332. Za podstawę powództwa uważać należy stosunek prawny, z którego roszczenia powoda wypływają; nie zachodzi więc zmiana podstawy akcji, gdy wyrugowanie lokatora wyrzeczone zostało z powodu niepłacenia komornego, aczkolwiek wypuszczający w najem w skardze żądał eksmisji ze względu na upływ terminu najmu i dopiero w toku postępowania powołał się na zaleganie z opłatą czynszu (O. z 12. 4 1926, L. C. 1613/24).

Art. 561. Z zestawienia art. 8. z art. 561 i n. upc. wynika, żą sąd, po uznaniu dokumentu za fałszywy, mocen jest odmówić jego zwrotu i skierować sprawę do prokuratora, chociażby strony domagały się umorzenia procesu i wydania im sfałszowanego dowodu. (O, z 5. 5. 26, I C. 1997/24).

Art. 756 i 783. Na decyzję sądu 1-szej instancji, pozostawiającą skargę apelacyjną bez biegu, skarga incydentalna nie służy. (O. z 9. 4. 26,1 C. 75/26).

Art. 773. Zasada, że przedmiotem wyrokowania w 2-giej instancji nie mogą być wnioski, zmierzające do uchylenia części wyroku, nie zaskarżonych w skardze apelacyjnej, znajduje zastosowanie również w mających swoisty charakter sprawach działowych, należących do właściwości sądów pokoju; w sprawach tych bowiem, w postępowaniu apelacyjnem, wnoszenie żądań co do zmiany wyroku przez stronę, która apelacji nie założyła, o tyle tylko jest dopuszczalne, o ile żądania te mają nierozerwalną łączność ze skargą apelacyjną, albo — gdy wskutek apelacji wzruszona została sama podstawa działu, na której się oparł sąd 1-szej instancji. (O. z 21. 5. 26, I C. 2136/24).

Art. 1460^{35a} Prawomocna decyzja sądowa, wydana w trybie art. 1460^{29} i n. upc, i dokonane na jej podstawie wykreślenie przez starszego notarjusza wpisu o obciążeniu nieruchomości zastawem mogą być obalane w drodze powództwa. (O. z 12. 4. 26, I C. 2257/25).

Przepisy przechodnie do ust. post. cywilnego.

Art. 27 i 28. Rekonstrukcja aktów sprawy, przesłanej do b. Senatu wskutek skargi kasacyjnej na wyrok b. Zjazdu sędziów pokoju, jako wymagająca dokonania ustaleń charakteru faktycznego w drodze kontradyktoryjnej (art. 4 upc), nie należy do Sądu Najwyższego. (O. z 5. 5. 26, I C'. 2256/24).

Prezes Sądu Najwyższego.
Bolesław Pohorecki,

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór austrjacki)

Kodeks cywilny.

§§ 91 i 141. O roszczeniu alimentacyjnem żony przeciw mężowi można orzec tylko w postępowaniu spornem. roszczenie dziecka małoletniego o utrzymanie przeciw ojcu ślubnemu należy skierować na drogę postępowania niespornego. (O. z 25 maja 1926 R. 370/26).

§ 138. Dziecku, zrodzonemu w czasokresie wymienionym w § 138 przez żonę za życia jej męża, nie służy prawo pozywania osoby trzeciej o ojcostwo i utrzymanie, dopóki mąż jego matki żyje, jest znany z miejsca pobytu i dopóki on nie uczyni użytku w myśl § 158 z prawa zaprzeczenia pochodzenia ślubnego. (O. z 21 kwietnia 1926 Rw. 687/26).

§ 166. Córka nieślubna nie może w czasie, gdy już wyszła za mąż i stała się pełnoletnią, żądać od swego ojca zaopatrzenia. (O. z 1 lipca 1924 Rw. 1120/23).

§ 364 lit. c. Zakaz obciążania nieruchomości, umówiony między innemi osobami, niż wymienionemi w § 364 lit. c, nie może być uwidoczniony w księdze gruntowej, zakaz taki — choćby nawet uwidoczniony w księdze gruntowej — nie czyni późniejszej umowy o ustanowienie prawa zastawu na tejże nieruchomości bezskuteczną, choćby nawet wierzyciel wiedział o istnieniu zakazu. (O. z 1. czerwca 1926 R. 263/26).

§ 364 lit. c. Umowny zakaz dzielenia, zbycia, obciążenia lub wydzierżawienia gruntów uzyskanych z parcelacji prywatnej, przeprowadzanej przed wejściem w moc ustawy o reformie rolnej z 28. grudnia 1925, DURP. z r. 1926, nr. 1 poz. 1 nie może być adnotowany w księdze gruntowej. (O. plenarne z 27. maja 1926 R. 310/26).

§ 480. Służebności przejazdu nie nabywa się przez zasiedzenie, jeżeli przejeżdżający działa w przekonaniu, iż jedzie przez dobro gminne, którego każdemu używać wolno. (O. z 30. czerwca 1926 Rw. 327/26).

§ 484. Służebność odprowadzania nieczystości przez kanał domu cudzego służy realności zbudowanej w miejsce realności panującej tylko wówczas, jeżeli przez to służebność nie stanie się dla domu obciążonego uciążliwszą niż to było dawniej. (O. z 31. sierpnia 1926 Rw. 1081/26).

§ 591. Zdatność świadka testamentu może być zbadana i w postępowaniu niespornem przy zastosowaniu § 2 L. 5 i § 123 p. n. (O. z 23. lutego 1926 R. 67/26).

§ 1333. Odsetki prawne w wysokości 247% lub 15% rocznie należą się tylko od zobowiązań, opiewających na walutę krajową, nie zaś walutę obcą. (O. z 17. lutego 1926 Rw. 1198/25 i z 26. maja 1926 Rw. 2061/25, ogłoszone w O. S. P. V. 257).

§ 1346. Przystąpienie do cudzego zobowiązania wymaga do swej ważności na równi z poręczeniem formy pisemnej (O. z 13. lipca 1926 Rw. 1144/26).

§ 1486 L. 1. Wyrażenie „inne świadczenia" nie obejmuje opłat gotówkowych wyłożonych za zamawiającego. (O. z 3. grudnia 1925 R. 776/25).

§ 1497. Uznanie wierzytelności już przedawnionej nie przerywa biegu przedawnienia. (O. z 13. lipca 1926 Rw. 568/26). Do przerwy przedawnienia wystarcza nadanie skargi na poczcie przed upływem przedawnienia. (O. z 13. lipca 1926 Rw. 471/26).

Rozporządzenie o przerachowaniu.

§ 3. Przerachowanie roszczenia, którego podstawą było ziszczenie się warunku dodanego do umowy, winno nastąpić wedle czasu zawarcia umowy, którą ustanowiono warunek, nie zaś wedle chwili ziszczenia się warunku. (O. z 4. maja 1926 Rw. 755/26).

§ 3. Jeżeli roszczenie, które powstało pierwotnie w koronach austriacko-węgierskich, zostało już w toku sporu przerachowane na marki polskie, to tylko ta kwota markowa może być dalej przerachowana na złote, a za podstawę tego przerachowania należy wziąć czas, według którego odbyło się przerachowanie waluty koronowej na markową. (O. z 15. grudnia 1925 Rw. 859/25).

§§ 5 i 6. Postanowienia §§ 5 i 6 mają zostosowanie zarówno do hipotek umownych, jak i egzekucyjnych (sądowych). (O. plenarne z 27. maja 1926 R. 293/26 i Rw. 1837/26).

§ 29 lit. c. Roszczenie matki nieślubnej przeciw ojcu dziecka o zwrot kosztów utrzymania dziecka może być przerachowane według pełnej stawki parytetowej. (O. z 19. maja 1926 Rw. 29/26).

§ 29 lit. c. Dla przerachowania emerytury urzędnika prywatnego, przyznanej w koronach austr.-węg., rozstrzygająca jest chwila przeniesienia uprawnionego w stan spoczynku. (O. z 9. marca 1926 Rw. 426/26).

§ 40. Zastrzeżenie żądania dopłaty z tytułu dewaluacji może być uczynione także wobec pełnomocnika dłużnika. (O. z 8. czerwca 1926 Rw. 62/26), wystarcza, jeżeli uczynione zo-

stato przy przyjęciu zapłaty, choćby wierzyciel poprzednio przyjął bez zastrzeżeń wypowiedzenie dokonane przez dłużnika. (O. z 7. września 1926, Rw. 1524/26).

§ 40. Przerachowanie roszczenia, którego złożenie do depozytu sądowego zostało prawomocnym wyrokiem uznane za prawnie uzasadnione, jest dopuszczalne, jeżeli wierzyciel nie przyjął sumy złożonej, i suma ta nie odpowiadała w czasie złożenia pierwotnej wysokości roszczenia. (O. z 25. listopada 1925 Rw. 1616/25, z 26. stycznia 1926 Rw. 2320/25, ogłoszone w Głosie Prawa 1926 str. 250 i nasi, nadto z 6. maja 1925 R. 63/25, z 29. grudnia 1925, R. 926/25, 927/25, 928/25, z 7. stycznia 1926 R. 974/25 i z 30. czerwca 1926 R. 378/26).

§ 43. Zmiana waluty w kraju, wchodzącym dawniej w skład b. Austrii, a w którym dłużnik ma miejsce zamieszkania, nie przeszkadza przerachowaniu w myśl przepisów rozporządzenia waloryzacyjnego wierzytelności obywatela polskiego, ustanowionej w koronach austr.-węgierskich. (O. z 25. listopada 1925 Rw. 1264/25).

§ 43. Przerachowaniu roszczenia obywatela austriackiego do obywatela polskiego na zasadach § 43 nie stoją na przeszkodzie przepisy art. 248 lit. d, ustęp ostatni traktatu pokoju w St. Germain o ustaleniu kursu przeliczenia. (O. z 24. sierpnia 1925 R. 498/25 i z 8. czerwca 1926 R. 424/26).

Zagraniczna spółka akcyjna nie staje się przez otwarcie zakładu filialnego w Polsce spółką krajową. (O. z 24. sierpnia 1925 R. 498/25).

§ 43. Przepisy umowy, zawarte między Rzecząpospolitą Polską a Republiką czesko-słowacką w sprawach prawnych i finansowych z 23. kwietnia 1925 (D. U. 1926, nr. 41, poz. 256 i 257) mają w postępowaniu rewizyjnem zastosowanie także w sporach, w których wyrok sądu apelacyjnego zapadł przed wejściem umowy w moc. (O. z 19. maja 1926 Rw. 1989/25).

§ 47. Przy przerachowaniach, dokonywanych w postępowaniu egzekucyjnem czasokres dla wniesienia środków prawnych wynosi dni ośm. (O. z 19. maja 1926 R. 315/26).

§ 47. Przerachowania odsetek można dokonać w postępowaniu niespornem, choćby ich należność została zaprzeczona, jeżeli do orzeczenia o tym zarzucie nie potrzeba ustalania faktów, które nie mogą być wyjaśnione środkami postępowania niespornego. (O. z 20. października 1925 R. 705/25 i z 25. maja 1926R. 103/26).

§ 49. Instytucjom kredytu długoterminowego oraz instytucjom rządowym został przyznany przywilej jednostronnego przerachowania ich wierzytelności hipotecznych z tem, że wy-

nik takiego jednostronnego przerachowania będzie ujawniony w księdze gruntowej. O ile chodzi o instytucje niepaństwowe dodano tylko kontrolę komisarza rządowego w każdym poszczególnym przypadku. Dłużnik może żądać sprostowania lub uchylenia wpisu takiego o przerachowanie tylko w drodze sporu. (O. z 15. czerwca 1926 R. 363/26).

§ 49. Jeżeli przy wpisie wykreślenia prawa zastawu zaznaczono, że spłata wierzytelności, opiewającej na korony austrjacko-węgierskie odbyła się w markach polskich, nie można mimo zgodności nominalnej wartości tych walut przyjąć, że wpis prawa zastawu jest w całości wykreślony. Instytucje kredytu długoterminowego mogą mimo takiego wpisu żądać ujawnienia w księdze gruntowej wyniku dokonanego przez nie przerachowania. (O. z 25. maja 1926 R. 414/26).

Ochrona lokatorów.

Art. 2 L. 1 lit. e. Rozwiązanie stosunku służbowego stanowi tylko wówczas podstawę do wypowiedzenia pracownikowi mieszkania w budynku fabrycznym lub kopalnianym, jeżeli nastąpiło z przyczyn uzasadniających natychmiastowe wydalenie pracownika. (O. z 1. czerwca1926 Rw. 780/26).

Art. 2 L. 1 lit. e. Spór o usunięcie się pracownika, z którym rozwiązano umowę najmu pracy, z mieszkania służbowego, znajdującego się w domu innym nie fabrycznym lub kopalnianym, nie jest sporem z umowy najmu. (O. z 1. czerwca 1926 Rw. 781/26).

Art. 2 L. 1 lit. e. W sporach skarbu państwa przeciw pracownikom państwowym o używanie mieszkania służbowego dopuszczalność rewizji zależy od wartości przedmiotu sporu. (O. z 19. stycznia 1926, Rw. 30/26).

Art. 2 L. 1 lit. i. Pomieszczenia wynajęte na banki nie podlegają ograniczeniom co do wysokości komornego nawet wówczas, gdy umowę najmu zawarto przed wejściem ustawy z 11. kwietnia 1924 poz. 406 w moc. (O. z 31. sierpnia 1926, Rw. 1118/26).

Art. 5. Rozstrzygnienie spraw o 1) ustalenie podstawowego komornego i dodatków (art. 5 L. 2 i art. 20 L. 1), 2) zezwolenie lokatorowi na odstąpienie bezpłatne praw najmu (art. 11 L. 2, lit. c) i 3) sprzeciw właściciela domu przeciw odstąpieniu urzędnikowi przez skarb państwa lokalu, najętego w cudzym budynku (art. 29 L. 2) należy — jeżeli wyłaniają się jako pytania samoistne — do drogi postępowania niespornego; — jeżeli zaś wyłonią się w toku sporu sądowego, jako pytania wstępne, do postępowania spornego. (O. plenarne z 27. maja

1926 R. 113/26, zmieniające uchwałę plenarną z 18. lutego 1926 R. 867/25, podaną w „Ruchu" 1926, zeszyt 2, str. 415, pod art. 5).

Art. 11 L. 2 lit. c. Przekroczenie uporczywe porządku domowego przez jedna z dwóch osób, którym służy łączne prawo najmu, uzasadnia ważną przyczynę wypowiedzenia przeciw obu lokatorom. (O. z 22. grudnia 1925 Rw. 2379/25).

Art. 11 L. 2 lit. i. Wynajmujący może tylko wtedy wypowiedzieć lokal poprzednio przez siebie używany, jeżeli korzystał z niego z tytułu własności, nie zaś gdy korzystanie polegało tylko na umowie najmu. (O. z 20. lipca 1926, Rw. 1358/26).

Art. 11 L. 4. Umowa, mocą której najemca w zamian za pewne świadczenia, odstępuje część najętego lokalu właścicielowi domu do jego swobodnej dyspozycji, nie jest nieważną. (O. z 28. kwietnia 1926 Rw. 1738/26).

Reforma rolna.

Badanie dochodowości gruntu w myśl § 5 L. 2 ces. rozp. z 9. sierpnia 1915, Dpp. Nr. 234 jest zbyteczne, jeżeli obszar danego gruntu (311 morgów) widocznie przewyższa obszar nieruchomości posiadanych zazwyczaj przez włościan bez względu na to, czy nieruchomość wpisana jest do księgi gruntowej, czy tabularnej. Do uzasadnienia żądania o unieważnienie wpisu hipotecznego, uzyskanego na podstawie kontraktu niezatwierdzonego przez władzę właściwą, wystarcza pominięcie władzy właściwej, a nie potrzeba wykazywania jej odmowy. (O. z 15. grudnia 1925 Rw. 2246/25).

Norma jurysdykcyjna i procedura cywilna.

§ 93 nj. Nie można z tytułu uczestnictwa sporu zapozywać notarjusza, który zobowiązał się wypłacić długi hipoteczne, otrzymaną od nabywców ceną kupna, o wypełnianie tego zobowiązania przed sąd tylko dla sprzedawców nie zaś dla notarjusza miejscowo właściwy. (O. z 25. maja 1926 R. 55/26).

§ 99 nj. Wyraz „kraj" w § 99 oznacza ten obszar prawny w Polsce, na którym obowiązuje norma jurysdykcyjna. (O. z 15. czerwca 1926, R. 401/26).

§ 18 ust. 4 pc. Rekurs przeciw dopuszczeniu interwencji ubocznej jest także wtedy niedopuszczalny, gdy interwencję dopuszczono uchwałą sądu rekursowego. (O. z 20. lipca 1926, R. 515/26).

§ 502 pc. Rewizja jest niedopuszczalna, jeżeli sąd odwoławczy rozstrzygał o sumie nie przekraczającej 300 zł, choćby przedmiot sporu kwotę tę pierwotnie przewyższał. (O. z 30. czerwca 1926, Rw. 232/26).

§§ 519 i 528 pc. W sporach o roszczenia majątkowe, których wartość nie przenosi 300 zł, rekurs od orzeczenia sądu drugiej instancji jest bezwzględnie, zatem także wtedy niedopuszczalny, gdy to orzeczenie zapadło w postępowaniu odwoławczem. (O. plenarne z 27. maja 1926 R. 249/26, 277/26 i 459/26, zmieniające orzeczenie plenarne z 6. października 1923 R. 142/23), które w granicach § 519 pc. dopuszczało rekurs od uchwał sądu odwoławczego bez względu na wartość przedmiotu sporu).

§ 528 pc. W sprawach z umowy najmu i dzierżawy dopuszczalność rekursu rewizyjnego zależy od wartości przedmiotu sporu. (O. z 30. czerwca 1926 R. 422/26).

§ 589 pc. Na żądanie sądu polubownego sąd państwowy może odebrać od strony występującej przed sądem polubowym przysięgę na okoliczności określone już naprzód. (O. z 1. czerwca 1926 R. 301/26).

§ 595 L 3 pc. Odmówienie podpisu orzeczenia sądu polubownego przez jednego z sędziów polubownych nie powoduje nieważności orzeczenia, jeżeli strony upoważniły w układzie kompromisarskim na wypadek ustąpienia jednego ze sędziów dwóch innych sędziów do wydania orzeczenia. (O. z 5. maja 1926 Rw. 398/26).

§ 599 pc. Komisje rozjemcze, utworzone na podstawie ustawy z 16. maja 1922 poz. 324 DURP. są powołane do rozpatrywania poszczególnych zatargów między właścicielem a dozorcą domu jedynie wtedy, gdy zatarg powstał na tle niestosowania się do postanowień Komisji Rozjemczej (art. 4 ustawy), natomiast nie są powołane do rozpatrywania wyłaniających się wskutek niestosowania się dozorców do przepisów policyjnych lub z powodu naruszenia przepisów ustawy karnej (obelgi wobec właściciela domu lub jego rodziny). (O. z 30. marca 1926 Rw. 407/26).

Ordynacja egzekucyjna.

§ 1 L 1. Klauzula egzekucyjna, udzielona w b. zaborze rosyjskim przez sąd miejscowy niewłaściwy na wekslu płatnym w b. zaborze austriackim, nie stanowi w b. zaborze austriackim tytułu egzekucyjnego, jeżeli egzekucja ma być wykonana

poza okręgiem sądu, który udzielił klauzuli egzekucyjnej i dłużnik poza tym okręgiem mieszka i przebywa. (O. z 20. lipca 1926 R. 49/26, 81/26, 82/26 i 143/26).

§ 97. Osoba, której zarządca przymusowy przyrzekł oddać przedmiot egzekucji w dzierżawę, nie ma przeciw zobowiązanemu roszczenia o odszkodowanie, jeżeli nie uzyska oddanie jej przedmiotu egzekucji w dzierżawę. (O. z 19. maja 1926 Rw. 2081/25).

Dr. Włodzimierz Dbałowski,
Sędzia Sądu Najwyższego.

Orzecznictwo cywilne Sądu Najwyższego (b. zabór pruski)

1. Przeciw skardze o uznanie praw spadkowych (do pewnych nieruchomości) nie można się bronić w postępowaniu odwoławczem zarzutem niegodności dziedziczenia; tej dochodzićby można tylko drogą skargi wzajemnej, której dopuszczenie wymaga jednak zgody przeciwnika. Natomiast możliwe jest podniesienie w tym okresie postępowania zarzutu nieważności testamentu.
   Wyrok z 12. czerwca 1925 r. C 77/25.
2. Wyrok uzyskany przeciw właścicielom nieruchomości a zobowiązujący ich do przewłaszczenia nie jest skuteczny przeciw osobie, która nabyła własność tejże nieruchomości w drodze przetargu przymusowego: wypis więc wykonawczy rzeczonego wyroku przeciw tej osobie nie powinien być wydany.
   Wyrok z 5. marca 1926 r. C 190/25.
3. a) Zmiana zarządu i kierunku pracy stowarzyszenia nie wpływa na skuteczność umów dawniej zawartych,
   b) Gdy idzie o umowę zawartą z gminą kościelną ewangelicką, musi być badanem, czy nastąpiło wymagane zatwierdzenie władz nadzorczych tak państwowych jak i kościelnych.
   Wyrok z 26. marca 1926 r. C 226/25.
4. Osoba trudniąca się handlem hurtowym (śliwek) bez zezwolenia, nie może dochodzić pretensji i odszkodowania na tej podstawie, że zarządzono sprzedaż drogą publicznego przetargu śliwek, zajętych tymczasowo przez komisariat procederowy gminy miejskiej.
   Wyrok z 19. marca 1926 r. C 27/26.

5. a) Strony mogły się umówić skutecznie przed dniem 21 maja 1924 r. co do wzięcia za podstawę waloryzacji kursu nie wedle dat rzeczywiście dokonanych spłat pożyczkowych, lecz wedle innej dowolnie obranej daty kalendarzowej, przyczem miara przerachowania, uwzględniając daty rzeczywistych opłat, może przekraczać granicę § 4 rozp. walor,
   b) W razie gdy strona sama postawiła wniosek o ulgi w szczuplejszych rozmiarach, któremu zadość uczyniono, nie może się żalić na niezastosowanie § 37 a rozp. walor.

Wyrok z 23. kwietnia 1926 r. C 73/26.

6. a) Eksploatacja całkowicie urządzonej mleczarni jest przedmiotem dzierżawy, nie najmu,
   b) Najemca mleczarni wraz z urządzeniem odpowiada za ubytek skradzionego rzemiennego pasa rozpędowego, póki nie wykaże, że zastosował wszelkie potrzebne środki ostrożności, aby kradzieży zapobiec.

Wyrok z 4. maja 1923 r. C 41/23.

7. Przyzwanie znawców do dowodu z porównania pism zależy od uznania sądu.

Wyrok z 21 grudnia 1923 r. C 503/23.

8. Kupujący, który wedle kontraktu obowiązany jest część ceny kupna uiścić przez złożenie w banku zagranicznym, w razie spowodowanej zakazem wywozu niemożliwości tego świadczenia, uczynić może zadość swemu obowiązkowi przez złożenie pieniędzy w depozycie sądowym miejsca zamieszkania sprzedawcy w kraju.

Wyrok z 30. maja 1924 r. C 585/23.

9. a) Złożenie akredytywy za kontrahenta przez osobę trzecia jest prawnie dopuszczalne, o ile nie budzi podejrzenia jakiejś nieprawidłowości.
   b) (Spowodowane przez dłużnika) obłożenie aresztem części towaru mającego być dostawionym a stanowiącego rzecz zamienną, nie czyni świadczenia niemożliwem.

Wyrok z 10. maia 1924 r. C 138/24.

10. Jeżeli sprzedający wymówił sobie zapłatę ceny kupna nazajutrz, z zastrzeżeniem, że w innym razie załadowanego żyta nie wysyła, termin zapłaty w czasie postępującej de-

waluacji może być uznany za ściśle określony, chociażby zapłata wedle umowy pierwotnej nastąpić miała za przedłożeniem wtórnika.

Wyrok z 7. maja 1925 r. C 51/25.

11. Sprzedawca, który udzielił kupującemu choćby nawet nieodwołalnego pełnomocnictwa do przewłaszczenia sobie sprzedanej nieruchomości, nie wypełnił przez to jeszcze umowy co do wystarania się kupującemu o własność nieruchomości w myśl §§ 433, 454 uc.

Wyrok pełnego kompletu z 13 lutego 1926 r. C 138/25.

12. a) Żądanie ustalenia stosunku prawnego o znaczeniu przesądzającem żądanie świadczenia, postawione być może w skardze obok tego ostatniego żądania.
b) Mąż ma legitymację bierną w sporze wytoczonym żonie o wykreślenie z księgi gruntowej ostrzeżenia dla zabezpieczenia roszczenia tejże o powzdanie (pod względem ścierpienia egzekucji).
c) Umowa w przedmiocie odroczenia ustanowionego w akcie notarialnym terminu zapłaty reszty ceny kupna nieruchomości nie wymaga formy § 313 uc.

Wyrok pełnego kompletu z 26. września 1925 r. C 144/25.

13. a) Spólnik, który wniósł do spółki patent jako wkładkę, nie może po rozwiązaniu spółki żądać zwrotu patentu w naturze ani też wynagrodzenia za używanie przez spółkę patentu,
b) Z żądaniem odszkodowania z powodu bezprawnego usunięcia go od kierownictwa warsztatów i prac warsztatowych, spólnik ten nie jest obowiązany czekać przeprowadzenia likwidacji.

Wyrok z 19 marca 1926 r. C 242/25.

14. a) Dla jednego z kilku spadkobierców przepisy §§ 2033, 2040 uc. nie stanowią przeszkody do zaciągnięcia zobowiązania co do przedmiotu należącego do spółki: kontrakt kupna-sprzedaży zawarty w tym względzie przez jednego spadkobiercę obowiązuje strony, które go zawarły.
b) „Przystąpienie" do kontraktu kupna-sprzedaży nieruchomości jako w formie urzędowej wyrażona zgoda na kontrakt obligatoryjny, zawarty bez udziału uprawnionego a wymagający do swej ważności formy urzędowej i w takiej też formie znany, nie jest pojęciem prawnem w ustawie cywilnej używanem; wole, jaką strony

przez użycie tego słowa chciały wyrazić, należy konkretnie ustalić — może ono oznaczać przyzwolenie w myśl § 177 uc, nie wymagające formy szczególnej.
Wyrok z 5. marca 1926 r. C 261/25.

15. Fakt, że zabłąkana kula polskiego żołnierza, oddana przy-odbieraniu Niemcom miasta, ugodziła śmiertelnie pewną osobę, nie uzasadnia drogi sądowej dla powództwa o odszkodowanie przeciw Skarbowi Państwa.
Wyrok pełnego kompletu z 18. kwietnia 1925 r. C 363/24.

16. Zeznania strony procesowej złożone w poprzednim procesie karnym w charakterze świadka nie mogą służyć jako takie za podstawę wyrokowania w procesie cywilnym.
Wyrok z 7. maja 1926 r. C 87/26.

17. a) Restaurator odpowiada za skradzione gościowi futro, które osoba przezeń ustanowiona gościowi odebrała i zaniosła do bocznej ubikacji.
b) Korzystając z przepisu § 287 upc. przy ustaleniu wysokości odszkodowania, winien sąd przytoczyć, na jakich podstawach oparł swe ustalenie a zarazem uzasadnił, jakiemi pobudkami kierował się przy pominięciu dowodów.
Wyrok z 7. maja 1926 r. C 91/26.

18. Przechowca, który wykluczył odpowiedzialność na wypadek kradzieży z włamaniem, ograniczył zaś odpowiedzialność ustanowioną cyfrowo kwotą przedstawiającą wartość rzeczy, odpowiada do wysokości tej kwoty za ubytek rzeczy wskutek zwyczajnej kradzieży.
Wyrok z 15. maja 1925 r. C 63/25.

19. Rewizja uzasadniona jedynie przez powołanie się na treść uzasadnienia odwołania jest niedopuszczalna.
Wyrok z 1 czerwca 1922 r. C 34/22.

20. Obowiązek męża utrzymywania żony istnieje niezależnie od tego, czy i jaki majątek osobisty ta posiada.
Wyrok z 23. listopada 1923 r. C 170/23.

21. Obowiązek zwrotu rzeczy (futra) zabranej dłużnikowi samowolnie przez wierzyciela na zastaw udzielonej pożyczki, ocenia się wedle zasad zarówno skargi posesoryjnej jak skargi o odszkodowanie.
Wyrok z 9. stycznia 1925 r. C 391/24.

Ś. p. Dr. Tadeusz Bujak,
Sędzia Sadu Najwyższego.

Orzecznictwo Najwyż. Trybunału Administracyjnego

I. Postępowanie przed władzami administracyjnemu

127. Z samej istoty wznowienia postępowania administracyjnego wynika, że domagać go się mogą tylko osoby, które w poprzedniem, prawomocnie zakończonem postępowaniu administracyjnem brały udział jako strony. (15. 2. 1926 r. L. Rej. 690/24).

128. Jeżeli strona zjawiła się w urzędzie administracyjnym z prośbą, dla wniesienia której ustanowiony jest termin prekluzyjny, a urząd prośby tej bez podstawy prawnej nie przyjął, to rzeczą strony jest przedsięwziąć bezzwłocznie odpowiednie środki celem zabezpieczenia się przed skutkami przepuszczenia terminu, gdyż w razie przeciwnym uważanem będzie, że strona objawiła pośrednio zmianę woli wniesienia prośby w dniu, w którym przyjęcia jej odmówiono. (4. 2. 1926 L. Rej. 932/23).

II. Sprawy skarbowe.

129. Termin do wniesienia skargi do Najw. Tryb. Admin.. w myśl art. 91, ust. 4, ustawy o pod. przem. z d. 14 maja 1923 r., poz. 412 Dz. Ust., biegnie dla przewodniczącego Komisji Odwoławczej od dnia powzięcia decyzji odwoławczej. (3. 3. 1926 r. L. Rej. 3709/25).

130. Handel artykułami państwowego monopolu tytoniowego podpada pod określenie przedsiębiorstwa pośrednictwa handlowego w myśl art. 5 p. 6 ustawy z 14 maja 1923 r. poz. 412 Dz. Ust. o państw, podatku przemysłowym. (19. 3. 1926 r. L. Rej. 1424/24).

131. Czy i jaką ilość skrzynek depozytowych na dany rok kalendarzowy przeznacza się do odnajmu, które jako takie podlegają podatkowi z ustawy z dnia 8 5. 1920 r. Dz. Ust. poz. 305 (zmienionej częściowo ustawą z dnia 1. 5. 1923 Dz. Ust. poz. 377). zależy od dyspozycji płatnika; władzy przysługuje prawo kontroli i zarządzenia dopłaty (art. 7 i 8), gdy-

by się okazało, że płatnik przeznaczył do odnajmu większą ilość skrzynek, aniżeli zgłosił do opodatkowania. (5. 2. 1926 r. L. Rej. 714/25).

132. Władza skarbowa, mimo uskutecznienia wymiaru opłaty (należytości) od kontraktu kupna sprzedaży wedle ceny kupna w nim podanej, ma prawo, na zasadzie przepisów ustawy z dnia 26 września 1922, w przedmiocie ustalenia wartości celem wymiaru opłat stemplowych, poz. 807 Dz. Ust. przystąpić do ustalenia rzeczywistej wartości przedmiotu umowy i w drodze dodatkowego wymiaru nałożyć na płatnika obowiązek zapłacenia różnicy wynikającej z powyższego ustalenia. (19. 1. 1926 r. L. Rej. 1078/24).

III. Sprawy urzędnicze.

133. Ustawa o uposażeniu funkcjonarjuszów państwowych i wojska stanowiąc w art. 106 lit. d), że nauczycielom publicznych szkół powszechnych, posiadającym przepisane kwalifikacje, à czynnym w chwili wejścia w życie tej ustawy, należy przyznać grupę uposażenia i szczebel w obrębie danej grupy wedle art. 40 na podstawie zaliczonych trzechleci, rozumiała przez to ostatnie wyrażenie (podzielony na trzechlecia) czas służby względnie pracy zawodowej zaliczony danemu nauczycielowi do osiągnięcia wyższego stopnia płacy zasadniczej w myśl art. 1 i 21 ustęp trzeci ustawy z dnia 13 lipca 1920 poz. 434 Dz. Ust. przy pierwszem przyznawaniu płacy na zasadzie przepisów tej ustawy, jako też czas służby późniejszej do dnia wejścia w życie ustawy obecnie obowiązującej. (26. 2. 1926 r. L. Rej. 1491/25).

134. Udzielona urzędnikowi zaliczka na uposażenie nie podpada pod pojęcie zajęcia administracyjnego, w odniesieniu więc do niej nie mają zastosowania art. 47 ustawy o państwowej służbie cywilnej. (5. 3. 1926 r. L. Rej. 1554/25).

135. a) Przeciw orzeczeniom władzy naczelnej, wypływającym z artykułów 26 i 27 ustawy em. z d. 11. 12. 1923 r. służy zażalenie względnie skarga wyłącznie do Najw. Trybunału Administracyjnego.

b) Wniesienie przez funkcjonariusza państwowego podania o przeniesienie w stan spoczynku z pewną określoną datą, nie pozbawia władzy prawa przeniesienia z urzędu tegoż funkcjonariusza w stan spoczynku z datą wcześniejszą, o ile zachodzi jeden z warunków, przepisanych art. 29 i 30 ustawy emer. (1. 2. 1926 r. L. Rej. 2092/24).

136. Funkcjonariuszom państwowym, którzy w całości lub części podnieśli opłacone przez siebie składki emerytalne do kas pensyjnych b. państw zaborczych, doliczenie do wysługi emerytalnej lat za okres podniesionych składek w myśl art. 84 ustawy emerytalnej z d. 11 grudnia 1923 r. w brzmieniu noweli z d. 13 lutego 1924 r. Dz. Ust. R. P. poz. 178 może nastąpić dopiero po uregulowaniu sprawy spłaty tych składek. (24 2. 1926 r. L. Rej. 355/25).

IV. Sprawy agrarne.

137. Połączenie w jednej uchwale Komitetu Likwidacyjnego decyzji o zastosowaniu likwidacji (§ 2 rozp. Rady Ministrów z 26. 9. 1921 poz. 595 Dz. Ust.) z decyzją o sposobie likwidacji (§ 4 tegoż rozp.) nie. sprzeciwia się ustawie, ani nie stanowi żadnej wadliwości postępowania, o ile zachowano przy tem formalności przepisane dla obu tych decyzyj. (24. 2. 1926 r. L. Rej. 538/24).

138. Do ponowienia wniosku o zezwolenie na przewłaszczenie nieruchomości w myśl § 10 ust. 3 rozp. ces. z 9 sierpnia 1915 r. Nr. 234 austr. dz. pp. uprawnione jest każda ze stron umownych i nie potrzebny jest zgodny wniosek obu stron. (1. 3. 1926 r. L. Rej. 660|/24).

139. Rozporządzenie z mocą ustawy b. rządu pruskiego z *23.* 12. 1918 Zbiór praw str. 3 z 1919 r. o ustawowem prawie pierwokupu posiadłości leśnych i rolnych obowiązuje nadal w b. dzielnicy pruskiej ze zmianami, wprowadzonemi dekretem Ministra b. dzielnicy pruskiej z 29. 12. 1919 poz;. 6 i rozp. tegoż Ministra z 30. 6. 1920 poz. 306 Dz. Urzęd. Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej Nr. 5 i 34 z 1920 r. (11. 3. 1926 r. L. Rej. 369/24).

140. Rozporządzenie pruskie z 23 grudnia 1918 Zb. ust. niem. z r. 1919 Nr. 3 o ustawowem prawie przedkupu co do posiadłości rolnych i leśnych ma moc obowiązująca także w powiecie Bydgoskim. (29. 3. 1926 r. L. Rej. 1794/24).

141. a) Wydanie i ogłoszenie rozporządzenia, opartego na upoważnieniu z ustawy, już w dniu ogłoszenia i wejścia w życie samej ustawy upoważniającej jest dopuszczalne, byle rozporządzenie nie wyprzedzało ustawy i ta kolejność na zewnątrz była uwidoczniona.

b) Uchwalenie przez Rade Ministrów rozporządzenia w przedmiocie, przekazanym jej ustawą do wykonania, z zaznaczeniem, że w rozporządzeniu tem przeprowadzone być

jeszcze mają przez poszczególnych ministrów zmiany istotne, z góry ściśle nie określone, stanowi pogwałcenie odnośnego przepisu ustawy.

c) Uchwalenie przez Radę Ministrów rozporządzenia, opartego na upoważnieniu ustawowem, jeszcze przed ogłoszeniem i wejściem w życie ustawy upoważniającej z tem, że ma ono nosić datę ogłoszenia i wejścia w życie tej ustawy, nie stanowi pogwałcenia obowiązujących przepisów,

d) Postanowienia art. 11 dekr. Rady Regencyjnej z dnia 3. stycznia 1918 r., poz. 1. dz. pr., o ile dotyczą prawomocności posiedzeń Rady Ministrów oraz sposobu dojścia do skutku jej uchwał, obowiązują nadal. (22. 5. 1926 r. L. Rej. 431/26).

V. Sprawy samorządowe.

142. a) Wobec ogólnikowego brzmienia ustępu 6 art. 109 Gal. ustawy gminnej z dnia 3 lipca 1896 r. Dz. Ust. Kr. Nr. 51 może w razie rozwiązania Rady gminnej Wojewoda w porozumieniu z Tymcz. Wydz. Samorz. poruczyć tymczasowe załatwianie bieżących spraw gminnych albo samoistnemu Komisarzowi rządowemu, albo też kolegialnemu Tymczasowemu Zarządowi pod przewodnictwem mianowanego kierownika.

b) W razie ustanowienia kolegjalnego Zarządu tymcz. mają odnośnie jego obrad i powzięcia uchwał analogiczne zastosowanie odpowiednie przepisy ust. gm. z 3 lipca 1896 odnoszące się do obrad i uchwał Rady gminnej. *(22, 2.* 1926 r. L. Rej. 874/24).

143. Rozporządzenie Min. Spraw Wewnętrznych z dnia 8 lipca 1919 r. (Monitor Polski Nr. 159) o egzekucji grzywien za pośrednictwem urzędów komunalnych zachowało dotychczas moc obowiązującą. (24. 2. 1926 r. L. Rej. 689/23).

VI. Sprawy przemysłowe.

144. Po 31. 12. 1922 r. cofniecie nadliczbowych koncesyj na wyszynk napojów alkoholowych bez odszkodowania orzed ich wygaśnięciem na zasadzie art. 5 ustawy z 23. 4. 1920 r. jest niedopuszczalne. (16. 3. 1926 r. L. Rej. 576/24).

145. Przepis art. 6 ustawy z dn. 23 kwietnia 1920 r. według tekstu ustalonego Rozp. Min. Zdrowia Publ. Spraw Wewnętrz. oraz Skarbu z dn. 10 kwietnia 1922 r. Dz. Ust. poz. 299 nie wchodzi w zakres kompetencji komisji do walki z alkoholizmem i jako samoistna norma prawna o charakterze

policyjnym winien być stosowany przez władze administracyjne od chwili wejścia w życie tej ustawy. (21. 12. 1925 r. L. /Rej. 1435/24).

VII. Związki gospodarcze i zawodowe.

146. Władza administracyjna uprawnioną jest do badania legalności uchwał ogólnego zebrania związku względnie stowarzyszenia w przedmiocie wyboru zarządu lub zmiany statutu, zakomunikowanych władzy na zasadzie tymczasowych przepisów o stowarzyszeniach i związkach z 4. 17. 3. 1906, Obowiązujących na podstawie dekretu z dnia 3 stycznia 1919 r. (Dz. Pr. poz. 88 celem przyjęcia do wiadomości względnie wciągnięcia do rejestru. (17. 3. 1926 r. L. Rej. 327/23).

147. Odmowa rejestracji związku zawodowego na zasadzie przypuszczalnej antypaństwowej w przyszłości działalności nie jest uzasadnione w przepisach dekretu z d. 8 lutego 1919 r. Dz. Ust. R. P. poz. 209. (23. 2. 1926 r. L. Rej. 357/24),

VIII. Wywłaszczenia.

148. W myśl art. 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1920 r. Dz. Ust. R. P. poz. 212 austrjacka ustawa o świadczeniach wojennych z d. 26 grudnia 1912 r. Dz. Ust. p. nr. 236 nie ma zastosowania do niezlikwidowanych wypadków rzeczowych świadczeń wojennych dokonanych na żądanie władz austriackich przed 1 listopada 1918 r., chociażby z tych świadczeń korzystała była następnie polska siła zbrojna. Również nie ma zastosowania do tych wypadków ustawa z d. 11 kwietnia 1919 Dz. Ust. R. P. poz, 264, o ile nie dokonano ponownej rekwizycji na zasadzie tejże ustawy.

Roszczenia z powyższego tytułu do Skarbu Państwa Polskiego nie należą do właściwości N. T. A. na podstawie art. 3 lit. a ustawy o N. T. A. (9. 2. 1926 r. L. Rej. 318/25).

IX. Różne.

149. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 30. 12. 1924, poz. 1072 Dz. U. o dostosowaniu uposażenia członków zarządu i pracowników związków prawno-publicznych do uposażenia funkcjonarjuszów państwowych nie może być stosowane do związków prawno-publicznych, podlegających resortowi Ministra Pracy i Opieki Społecznej, z powodu braku podpisu tegoż Ministra na tem rozporządzeniu. (Art. 44, ustęp ostatni Konstytucji). (18. 3. 1926 r. L. Rej. 1903/25).

150. a) Minister Pracy i Opieki Społecznej nie jest władny zwoływać Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej w myśl ustawy z dnia 18. lipca i 924 (Dz. Ust. poz. 686) celem rozpatrzenia postulatów w przedmiocie unormowanym, obowiązującem jeszcze orzeczeniem poprzedniej Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej.

b) Pracodawcy rolni sa indywidualnie legitymowani do zaskarżania rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej, powołującego Nadzwyczajną Komisję Rozjemczą w myśl ustawy z dnia 18. lipca 1924 (Dz. Ust. poz. 686) celem rozpatrzenia postulatów w przedmiocie, unormowanym obowiązującem jeszcze orzeczeniem poprzedniej Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej. (6. 3. 1926 r. L. Rej. 2743, 2744, 2751, 2752/25 i inne).

151. Na obszarze b. zaboru austriackiego nie ma przepisu, stwarzającego przedmiotowe prawo domagania się zezwolenia na zmianę imienia. (26. 1. 1926 r. L. Rej. 629/24).

152. Art. 23 ustawy z 10. grudnia 1920 r. Dz. U. R. P. poz. 32 z 1921 r. nie uprawnia władzy do nałożenia kosztów utrzymania drogi publicznej gminnej wyłącznie na osoby, otrzymujące z budowy lub utrzymania danej drogi szczególne korzyści lub też nadmiernie jej używające. (9. 3. 1926 r. L. Rej. 413/24).

Dr. Wł. Orski,
Prezes Najw. Tryb. Adm.

B. Inne sprawy sądowe

1. O postępowanie w sprawach przerachowania wierzytelności

Sąd Apelacyjny w Poznaniu ustalił orzeczeniem swojem z dnia 11. stycznia 1926 r. — 14 X 73/25 (Orzecznictwo Sądów Polskich zeszyt 4/26 nr. 171) następujące tezy:

1) Sąd, w którym postawiono w drodze niespornej wniosek o przerachowanie wierzytelności, nie może odesłać sprawy na drogę sporu z powodu sporności wierzytelności;

2) Orzeczenie zapadające w postępowaniu niespornem nie rozstrzyga o należności wierzytelności.

Orzeczenie powyższe Sądu Apelacyjnego o ile ono stawia tezę pierwszą, nabiera specjalnej wagi ze względu na to, że sądy niższe zajmowały dotąd w tej kwestji stanowisko przeciwne i to niemal jednogłośnie, oraz że wychodzi ono ze strony najwyższej w tych wypadkach instancji, zaczem z natury swej przyjęte będzie jako precedens przez sądy niższe.

A szkoda byłaby wówczas wielka, gdyż teza ta nie jest bynajmniej szczęśliwą i godną szerokiego, a tem mniej powszechnego zastosowania.

Ściśle prawniczo biorąc, nie można jej odmówić słuszności i logiki prawniczej. Logiczne bowiem jest uzasadnienie, że wedle § 47 rozp. z 14. maja 1924 r. odbywa się postępowaniu sądów odnośnie do przerachowania pretensji prywatno-prawnych w trybie postępowania niespornego, dalej, że wedle § 12 ustawy o sąd. niesp. sąd sam ma przeprowadzić wszelkie potrzebne do ustalenia faktów dochodzenia i przeprowadzić potrzebne w tym celu dowody, a nawet wedle § 15 ust. o sąd. niesp. słuchać świadków, stosując analogicznie przepisy postępowania spornego.

Jednakże logiczny pochód myśli prawnej musi znaleźć swój kres, skoro osiągnięty przezeń wynik staje się nieżyciowy, nie dostosowany do potrzeb życia, gdyż normowanie stosunków życiowych obywateli jest celem prawa, a nie zajęcie prawników; prawo — to środek, a nie cel.

Względy praktyczności też decydowały dotychczas mniej lub więcej świadomie o tem, że sądy zamykały postępowanie niesporne, odsyłając strony na drogę procesową, skoro się okazało, że pewna okoliczność stanu faktycznego między stronami jest sporną. Często może działo się to poprostu tylko dla tego, że w najczęściej używanym komentarzu Zolla i Hełczyńskiego do rozporządzenia o przerachowaniu zobowiązań prywatno-prawnych znajduje się w uwadze drugiej do § 47 lakoniczne zdanie: „jeżeli sędzia nie będzie mógł w postępowaniu niespornem konfliktu załatwić, odeśle strony w myśl obowiązujących przepisów dzielnicowych na drogę sporu".

Odsyłano zatem strony na drogę sporu, jeśli spornem było: 1) czy wierzytelność wogóle istnieje, 2) w jakiej wysokości, 3) jaki ma charakter: pożyczka, reszta ceny kupna, scheda i t. d., jeśli od tego zależy sposób przerachowania, oraz 4) kiedy powstał tytuł dłużny.

Taki sposób postępowania był słuszny z następujących powodów:

Decyzje sądu wydane w trybie postępowania niespornego, przeciwko którym służy jak w naszym przypadku (§ 47 ust. 4 rozp. wal.) środek prawny natychmiastowego zażalenia, uzyskują z chwilą wyczerpania środków prawnych w pochodzie instancji lub z chwilą upływu dwutygodniowego czasokresu do wniesienia środka prawnego prawomocność formalną, to znaczy, że sąd, wydający orzeczenie, nie może je już zmienić, chociażby uznał sam, że ono jest niesłuszne.

Jednakże żadne orzeczenie w tym trybie wydane nie uzyskuje prawomocności materialnej. Zdanie „res iudicata jus facit inter partes" nie ma zastosowania. Stąd też w wypadku, gdyby przedmiot raz już w postępowaniu niespornem rozstrzygnięty, stał się przedmiotem ponownego takiego postępowania, albo nawet postępowania spornego, nic można podnieść zarzutu „rei iudicatae".

Równoważy jednakże ten brak, skądinąd zresztą w zupełności uzasadniony, ścisłe odgraniczenie terenu i materji, podległych sądownictwu niespornemu od zakresu postępowania spornego. Przejawy życia, podlegające pierwszemu, nie mogą być przedmiotem postępowania procesowego ze względu na ich odrębny charakter, gdyż czynność sadu tutaj nie ma za zadanie usuwanie istniejącej między stronami kolizji interesów przez rozsądzanie, wydawanie werdyktów, lecz są to raczej wykonywane przez sądy funkcje administracyjne państwa. Kolizje tych terenów zatem między sobą są z natury

rzeczy wykluczone, stąd też celowemi i zrozumiałemi okazują się upoważnienia i obowiązki zawarte w §§ 12 i 15 ustawy o sad. niesp.

Zgoła inaczej zaś jest ze sprawami, mającemi za cel przerachowanie wierzytelności prywatno-prawnych a przekazanemi przepisem § 47 ust. 2 rozp. wal. postępowaniu niespornemu, o ile należność mająca być przerachowaną nie jest już przedmiotem innego postępowania. Nowa ta agenda różni się bowiem od dotychczasowych agend sądownictwa niespornego właśnie brakiem powyższej ekskluzywności, owszem stanowi ona nawet kościec agend procesu spornego. W tem też leży powód, dlaczego przepisy procesowe zawarte w ustawie o sąd. niesporn, ograniczone tylko znaleźć mogą zastosowanie, jeśli chodzi o przerachowanie zobowiązań prywatnoprawnych.

Odnośnie do nich należy w myśl powyższego ściśle rozdzielić czynność sądu, do której on na podstawie § 47 ustęp 2 rozp. wal. jest wyłącznie właściwy od czynności, któremiby on się w wykonywaniu pierwszych dzielić musiał ze sądem procesowym. Innemi słowy mówiąc należy **fakty,** których stwierdzenie poleca § 12 ust. o sąd. niesp. przeprowadzić sądowi samemu, podzielić na dwie kategorje. Do pierwszej należeć będą fakty decydujące o przerachowaniu a więc np. wola stron oraz uwzględnienie w umowie przez strony przewidzianego spadku wartości pieniądza (§ 28 rozp. wal.), okoliczności zaszłe od czasu powstania tytułu (§ 29 rozp. wal.), położenie majątkowe dłużnika i wierzyciela (§§ 29 ust. 3. 32, 36, 37 rozp. wal.) tudzież okoliczność, czy masa majątkowa, zwłaszcza spadkowa, składa się przeważnie z nieruchomości (§ 31 rozp. wal.). Są to wszystko kwestje, które z ograniczeniem § 47 ust. 2 rozp. wal. wyłącznie rozstrzyga sąd w trybie postępowania niespornego i które po prawomocnem rozstrzygnięciu nie mogą być przedmiotem późniejszego postępowania spornego.

Kategorje drugą tworzą fakty odnoszące się do wierzytelności, mającej być przerachowaną jako takiej, a więc kwestje już poprzednio wyliczone, czy wierzytelność wogóle istnieje, w jakiej wysokości, jaki ma charakter oraz kiedy powstał tytuł dłużny (z wyjątkiem strony prawnej tego ostatniego zagadnienia, która należy do kategorji pierwszej).

O ile więc idzie o kwestje kategorji drugiej, należy mojem zdaniem stosowanie przepisu § 12 ustawy o sad. niesp. odrzucić, wprawdzie nie ze względów prawnych jak na wstępie zaznaczyłem, lecz ze względów praktycznych.

Z góry bowiem należy się liczyć z tem, że strona czująca się pokrzywdzoną zajęciem przez sąd takiego lub innego stanowiska w jednej z tych kwestyj, do orzeczenia sądu się nie zastosuje, np. wierzyciel twierdzi, że dłużnik jest mu winien tysiąc marek, dłużnik natomiast przyznaje tylko pięćset marek. Jeśli na podstawie § 12 ustawy cyt. sąd przeprowadzi dochodzenia, ewtl. wysłucha świadków, i przyjmie na tej podstawie za prawdę twierdzenie wierzyciela, skutkiem czego przeliczy wierzytelność tysiącmarkową, to nie znajdzie się dłużnik, któryby spokojnie zapłacił przeliczona kwotę. Nieinaczej jest ze wszystkimi wypadkami kategorji drugiej. Czy sąd w postępowaniu niespornem rozstrzygnie taką kwestję tak lub owak, to zawsze stanie się nieuniknionym późniejszy proces albo ze strony wierzyciela lub ze strony dłużnika wobec braku prawomocności materjalnej tego orzeczenia.

Nacóż więc w takich wypadkach zda się praca sądu w postępowaniu niespornem, poco wnioskodawcy zwiększać koszty sądowe przez przeprowadzanie dowodu, kiedy wszystko to i tak jeszcze raz się powtórzy przed sędzią procesowym. Co gorzej, jak się na zewnątrz przedstawią takie orzeczenia, jeśli sędzia procesowy później na podstawie przeprowadzonych przez siebie dowodów przyjdzie do innego przekonania i zasądzi dłużnika na zapłacenie pięćset marek w przeliczeniu a nie tysiąc marek. Nie można twierdzić, że wypadki takie dodadzą powagi sądownictwu i zaufanie doń zwiększą. Należy się nadto obawiać, że sądy, które jeden i drugi taki wypadek do skarbnicy swych doświadczeń będą zaliczały, postępowanie dowodowe przeprowadzać będą co raz opieszałej lub co gorzej, wogóle je przekreślą i ograniczacie do przeliczenia tylko należności, jaką poda wnioskodawca nie zważając na sprzeciw dłużnika, przeliczając za to w odrębnem postępowaniu dług, którego wysokość poda dłużnik.

Dość, że zawsze, obojętnie czy sąd postępowanie dowodowe przeprowadzi sumiennie lub nie, strony z orzeczenia takiego dowiedzą się tylko, jaką wartość obecnie przedstawia pewna kwota markowa w tych lub innych warunkach; a oto przecież stronom wcale nie chodziło, taka wiadomość jest dla nich całkiem obojętna.

Wprawdzie wogóle obowiązuje, w cyt. orzeczeniu Sądu Apelacyjnego słusznie podniesiona zasada, że „orzeczenia zapadające wedle rozporządzenia Prez. z 14. maja 1924 r. nie decydują o należności danej wierzytelności, a stwierdzają

tylko to, że pewne wierzytelności, wyrażone w markach czy też w rublach lub koronach, przedstawiają w złotych oznaczoną kwotę".

Jednakże stwierdzenie takie we wypadkach, gdy jakaś okoliczność odnosząca się do wierzytelności samej — a więc z rzędu kategorji drugiej — nie jest między stronami sporna, ma dla stron całkiem inne znaczenie: strony wiedzą, że ich wierzytelność wzgl. dług wynosi obecnie taką a nie inną ilość złotych.

Oczywiście, że w tych wypadkach również przyjść może jeszcze do postępowania spornego. Jednakże powstały w tych wypadkach spór w wyjątkowych tylko razach może prowadzić do odmiennego wyniku wobec tego, że oświadczenie strony złożone przed sędzią w postępowaniu niesp. nie będąc wprawdzie przyznaniem po myśli § 288 proc. cyw. stanowi jednak nader poważne iudicium w późniejszym procesie, które trudno przyjdzie obalić.

Również wypada zwrócić uwagę na to, że przyjęcie stanowiska Sądu Apelacyjnego w Poznaniu uniemożliwia zupełnie stosowanie § 36 rozp. wal. Jakżeż bowiem można zastanawiać się nad tem, czy przerachowanie może podkopać egzystencję gospodarczą dłużnika, wzgl. rozkładać zapłatę długu na raty, co się dość szeroko stosuje, jeśli wysokość długu jest sporna — zwłaszcza przy większych sumach.

W końcu poświęcić należy kilka słów tezie **drugiej** Sądu Apelacyjnego, którą, jak z powyższego wynika, zgóry przyjąłem za słuszną. Odpowiada ona właśnie powyżej wyrażonemu zdaniu, że orzeczeniom zapadłem w trybie postępowania niespornego brak prawomocności materialnej.

W istocie mógłby ktoś pokusić się o podniesienie twierdzenia, że przynajmniej w naszym przypadku, t. j. w sprawach o przerachowanie wierzytelności orzeczenie sądu wydane w trybie postępowania niespornego uzyskuje prawomocność materjalną. Podstawą takiego twierdzenia byłby wówczas przepis ustępu 5 § 47 rozp. wal. opiewający, że „wydane w postępowaniu niespornem orzeczenie jest wykonalne". Uważam jednakże, że zbyt byłoby to daleko idącem przyznawać orzeczeniu takiemu charakter tytułu egzekucyjnego w myśl księgi 8 proc. cyw., stawiając je na równi z wyrokiem i tytułami § 794 p. c.

Albowiem zwykle w wypadkach, gdy chodzi o tytuł egzekucyjny w myśl 8 księgi proc. cyw., ustawy wyraźnie na to wskazują, n. p. §§ 98 i 158 ust. o sąd niesp., 164 i 194 ust. kon-

kursowej, z drugiej strony postępowanie procesowe ma do dyspozycji silniejsze środki dla wykrycia prawdy: przysięgę stron, a wyrok z uwagi na swe wymogi jest lepszą gwarancją sprawiedliwego orzeczenia, niż zwykła uchwała zapadająca w postępowaniu niespornem.

Jednakże ta teza druga, stwierdzam to wyraźnie, mogłaby jeszcze być przedmiotem dyskusji, zwłaszcza wobec tego, że przepis ust. 5 art. 47 rozp. wal. stawia wykonalność orzeczenia bez jakichkolwiek ograniczeń. W rzeczywistości jednak, o ile wiem, nie zaszedł dotąd wypadek przymusowego wykonania takiego orzeczenia; przeciwnie nawet zawsze dotychczas wierzyciel w razie oporu dłużnika skarżył go o świadczenie kwoty w postępowaniu niespornem przerachowanej, a żaden sąd dotąd skargi takiej nie oddalił na podstawie zarzutu osądzonej prawomocnie sprawy.

Zresztą, gdyby się przyjęło, iż orzeczenie zapadające w tych sprawach jest tytułem wykonawczym i że tem samem rozstrzyga o należności wierzytelności, to wówczas nawet tembardziej przemawiałyby braki, które postępowanie niesporne niedwuznacznie wykazuje w stosunku do postępowania spornego, za ograniczeniem wydawania orzeczeń tych tylko do wypadków, w których stan faktyczny wierzytelności samej jest niesporny, i to właśnie przez odsyłanie w przeciwnym razie stron na drogę procesową. Teza pierwsza Sądu Apelacyjnego w żadnym razie podtrzymać się nie da.

Dla porównania a również i dla poparcia wyrażonego tu zdania warto podnieść, że i w Małopolsce kwestja nasza została w ten sam sposób rozwiązaną.

Najważniejszy w tym względzie przepis § 2 ust. 7 austr. ust. o sąd. niesp. mówi:

„O ile zarządzenia względem przedmiotów sądownictwa dobrowolnego zależą od zbadania spornych kwestyj prawnych, lub od okoliczności faktycznych, które tylko przez formalne postępowanie dowodowe wyjaśnić się dadzą, Sąd nie powinien porywczo rozstrzygać o prawach stron, lecz albo natychmiast wprowadzić rozprawę prawną, albo też udział mających odesłać na drogę prawa...."

Ma to skutek ten, jak mówi komentarz Tałasiewicza, że sędzia oświadcza się w takich razach za jakimś stanem prowizorycznie, zakreśla czasokres do wytoczenia sporu, i oznajmia, jaką poweźmie uchwałę w razie niedotrzymania tego czasokresu. W razie gdy strona odesłana sporu nie wytoczy, urasta stan przez sędziego niespornego przyjęty w moc prawa.

Jednakże ta sytuacja, odmienna od stanu w b. dzielnicy pruskiej już tem, że przyznaje **w zasadzie** możność sędziemu rozstrzygania nawet spornych kwestyj faktycznych w trybie postępowania niespornego — wprawdzie chwilowo tylko prowizorycznie, oddala się jeszcze bardziej przepisem § 19 powyższej ustawy, dopuszczającym egzekucję „według przepisów procedury cywilnej" i osiąga wreszcie biegun przeciwny w postanowieniu §18, według którego przeciwko takim orzeczeniom nie może być podjęty spór sądowy, o ile nie zostało w orzeczeniu to prawo zastrzeżone.

Występują tu zatem te właśnie momenty, których brak w ustawodawstwie b. dzielnicy pruskiej pozwolił nam poprzednio na zajęcie naszego stanowiska, a mianowicie: przymusowe wykonanie orzeczeń zapadłych w trybie postępowania niespornego **według przepisów procedury cywilnej** oraz **prawomocność materialna** tychże orzeczeń.

Mimo to jednak Sąd Najwyższy ograniczył stosowanie tych przepisów postępowania niespornego w zrozumieniu istoty rozporządzenia **o przerachowaniu** zobowiązań, tak samo jak myśmy to zrobili i jak to dotąd czyniła judykatura sądów niższych w b. dzielnicy pruskiej, podnosząc w orzeczeniu z 5. I. 1926 r. — R. 965/25 („Ruch Praw., Ek. i Socj." rok 1926 str. 709) tezę:

„Nie można dokonać w drodze niespornej przerachowania pretensji, której dłużnik nie uznaje", a w orzeczeniu z 20. I. 1925 r. — R. III. 749/24 (Przegląd sądowy rok I. nr. 40 i 41 orzecz. cyw.) tezy:

I. „Jeżeli chodzi o przerachowanie sumy pożyczkowej z zapisu dłużnego zabezpieczonego hipotecznie, a sporne jest tylko pytanie co do dopuszczalności i sposobu przerachowania, to ta kwestja ma być rozstrzygnięta w postępowaniu niespornem".

II. „W uchwale, którą Sąd dokonuje przerachowania, nie jest dopuszczalny nakaz zapłaty przerachowanej sumy do dni 14 pod rygorem egzekucji, bo zakres działania sadu w sprawach o przerachowanie ogranicza się tylko do „przerachowania", a postępowanie nie ma na celu uzyskanie tytułu egzekucyjnego".

O ile więcej zatem uzasadnione są te tezy w. b. dzielnicy pruskiej.

Dr. T. Z g a i ń s k i (Gniezno).

2. Stanowisko sądów państwowych wobec orzeczeń Sądów Duchownych w b. dzielnicy rosyjskiej*

1. Rozstrzygnięcia Sądów Duchownych wydane w powierzonym im zakresie mają moc cywilno - prawną a sądy duchowne w byłej dzielnicy rosyjskiej stoją na równi z sądami państwowymi, a orzeczenia ich mają znaczenie i w innych dzielnicach.
2. Skoro sąd duchowny uznał się za właściwym a był uprawnionym do orzekania w sprawach małżeńskich, to inny sąd państwowy tego kwestionować nie może, chociażby nawet stanowisko sądu duchownego było mylne.

Uzasadnienie.

„Przechodząc do meritum sprawy, należy stwierdzić, że § 15 ust. 3 niemieckiej ustawy o ustroju sądownictwa nie ma w niniejszym wypadku zastosowania. Postanowienie to bowiem opiewające, że wykonywanie sądownictwa w sprawach małżeńskich i zaręczynowych przez sądy duchowne niema skutków cywilno - prawnych, nie może być stosowane do orzeczeń sądów duchownych b. zaboru rosyjskiego. W b. Kongresówce właściwemi do orzekania w sprawach małżeńskich są sądy duchowne po myśli ustawy o małżeństwie z dnia 24. czerwca 1836 r., z wyjątkiem małżeństw żydów, mahometan i osób, należących do innych wyznań chrześcijańskich jak katolickich, prawosławnych i ewangelickich. Sądownictwo duchowne zatem z mocy ustawy zastępuje tutaj w sprawach jemu przekazanych sądownictwo państwowe, wobec czego rozstrzygnięcia sądów duchownych, wydane w powierzonym im zakresie mają moc cywilno-prawną. Okoliczność, że orzeczenia sądów duchownych pod względem materialnym oparte są częściowo na prawie wyznaniowem a częściowo na prawie państwowem, nie sprzeciwia sie temu. Jeżeli zaś sądy duchowne w b. dzielnicy rosyjskiej, będąc uznane przez państwo jako wyłącznie właściwe do orzekania w sprawach małżeńskich, stoją w tym zakresie na równi z sadami państwowerni, to należy je jako takie traktować także i w innych dzielnicach Rzeczypospolitej, choć przepisy tam obowiązujące nie uznają w zasadzie sądów duchownych. Z tego wynika, że skoro wyroki sądów państwowych, wydane w jednej dzielnicy Polski, należy bezwzględnie uwa-

*) Wyrok Sądu Apel. w Katowicach z dn. 18. XI. 1925 6. a. U. 33/25.

żać za obowiązujące i w innych dzielnicach Polski jako wydane przez organy tej samej władzy sądowej, należy i orzeczenia sądów duchownych innych dzielnic, wydane w powierzonym im przez ustawę państwową zakresie, uznawać w reszcie Rzeczypospolitej za obowiązujące (tak samo Allerhand w Przegl. Prawa i Admin. r. 50 str. 116, Stelmachowski — Zarys procedury cywilnej II str. 263 oraz III Izba Cywilna Sądu Najwyższego — orzeczenie pełnego kompletu z dnia 25. stycznia 1925 r. O. S. P. tom III str. 147).

Powyższe zasady wykazują, że sąd I instancji, badając właściwość Sądu Duchownego Kieleckiego oraz ważność i zasadność jego wyroku, orzekającego nieważność małżeństwa stron, wyszedł z mylnego założenia. Miał on wprawdzie prawo do badania właściwości Sądu Duchownego w tym kierunku, czy mu przysługiwała moc orzekania w danym przedmiocie. Właściwość taka atoli zachodziło, bo po myśli ustawy o małżeństwie z 24. 6. 1836 r. orzecznictwo o nieważności małżeństwa należy do właściwości Sądów Duchownych. Badanie jednak idące dalej, które doprowadziło sąd pierwszy do konkluzji, iż po myśli artykułów 199 i 200 ust. 3. i 203 powołanego prawa o małżeństwie tylko sąd duchowny prawosławny był właściwym w niniejszym wypadku a Sąd Kielecki nie był właściwym, nie jest dopuszczalne. Skoro bowiem Sąd Duchowny w Kielcach uznał się właściwym a był uprawniony do orzekania w sprawach małżeńskich, to inny sąd państwowy tego kwestionować nie może, chociażby nawet stanowisko Sądu Duchownego było mylne, tak samo jak nie ma tego prawa odnośnie do równorzędnych a nie podległych mu w toku instancji sądów państwowych. Wszystko to dotyczy także właściwości miejscowej Sądu Duchownego w Kielcach.

Zresztą wyrok Sądu Duchownego w Kielcach jest prawomocny, co stwierdza ostatnie zdanie jego: „Wyrok ten uprawomocnia sie z chwilą wydania". Potwierdza to również poświadczenie z dnia 3. sierpnia 1925 r., wydane pozwanemu przez tenże sąd a stwierdzające, że pozwany może na podstawie wydanego wyroku zawrzeć nowe małżeństwo. Wynika stąd, że wyrok już wzrósł w moc prawną i stanowi między stronami prawo. Prawomocność zaś pokrywa wszystkie braki, jakieby mogły zaistnieć.

Z tych wszystkich względów należy wyrokowi Sądu Duchownego w Kielcach, orzekającemu małżeństwo stron za nieważne, przyznać moc obowiązującą, wskutek czego żądanie rozwodu podniesione przez powódkę jest bezprzedmiotowe".

3. Toga czy wstęga — jako uroczysty strój sędziowski?

Jako wykonanie zasadniczych postanowień art. 74—86 konstytucji z 17 marca 1921 o organizacji sądownictwa — musi powstać ustawa, regulująca stosunki prawne stanu sędziowskiego t. zw. pragmatyka sędziowska.

Ma ona między swoimi artykułami zawierać także określenie, jaki strój uroczysty ma sędzia przywdziewać do rozpraw: togę, czy wstęgę (szarfę) z rozetą?

Kwestja stroju sędziego podczas rozprawy będzie konieczna do należytego wykończenia szczegółów ustroju naszego sądownictwa, a żadną miarą sprawy tej nie można uważać za podrzędną.

Podobnie jak w obrazie mistrza pędzla n. p. Matejki, podziwiamy nie tylko całość kompozycji danej sceny, charakterystykę i wyraz twarzy sportretowanych postaci, ale także wykończenie drobnych szczegółów, jak strzemię jeźdźca, zapaskę i czepiec mieszczki krakowskiej („Hołd pruski" Matejki), zbroje rycerstwa, stroje ludu, dworzan i t. p. — tak kwestja uroczystego stroju sędziowskiego należy bezwzględnie do wykończenia obrazu, jaki ma przedstawiać polski sędzia. Zadaniem tego artykułu jest odpowiedź na pytanie: najpierw, czy sędzia ma nosić podczas rozpraw strój uroczysty, a w razie potwierdzającym, jak ten strój ma wyglądać, czy to ma być toga, czy wstęga, wzgl. szarfa z rozetą.

a) Motyw historyczny.

„Historia vitae magistra" — a zatem do niej w pierwszym rzędzie udajemy się o pomoc w rozwiązaniu.

Od najdawniejszych czasów, jak uczy historja — miał sędzia strój uroczysty.

W czasach pierwotnych, gdy naczelnik rodu czy plemienia skupiał w swem ręku wszelką naczelną władzę, a zatem także władzę sądzenia — wyróżniał się już ten najpierwotniejszy sędzia od innych członków rodu ozdobniejszem ubraniem, nosił jako okrycie najwspanialszą skórę z ubitego zwierza i najpiękniejsze pióra czy inne ozdoby, jako nakrycie głowy. Potem książę czy król, będący zarazem sędzią — nosił uroczysty strój królewski.

A kiedy król z powodu licznych zajęć nie mógł już sprawować władzy sędziowskiej osobiście i przeniósł ją na podwładnych urzędników — i ci mieli strój uroczysty (mundury) z odznakami króla, w imieniu którego władzę sprawowali.

Władza sędziowska spoczywająca pierwotnie w ręku urzędników administracyjno-politycznych, przechodzi z czasem w ręce właściwych sędziów i wtedy noszą oni również mundury z pewnemi odznakami.

Kraje zachodniej cywilizacji i kultury zaprowadziły od dawna, oparte o kulturę rzymską — uroczysty strój sędziowski w formie powłóczystej, fałdowanej szaty, przywdziewanej przez mężów uczonych t. i. togi. począwszy od najprostszego typu togi rzymskiej — aż do zdobnych tóg profesorów uniwersytetu oksfordzkiego czy lordów angielskich, lub sędziów międzynarodowego Trybunału w Hadze. Fundatorowie dzisiejszych systemów prawnych — Rzymianie — ubierali swojego sędziego (pretora) w bogato bramowaną togę.

W epoce po wojnie światowej, niemal we wszystkich państwach cywilizowanych i to już od dawna, prowadzi sędzia rozprawy w todze i berecie. (Anglia, Francia, Włochy, Stany Zjednoczone i t. d.).

Były zabór austriacki równocześnie z zaprowadzeniem nowej procedury cywilnej od r. 1898. wprowadził togę z beretem jako uroczysty strój dla sędziów podczas rozprawy.

W togach urzędują sędziowie małopolscy do dziś dnia, zaś w innych b. zaborach obowiązuje wstęga z rozetą na piersiach.

Przy końcu tego krótkiego rysu historycznego warto przytoczyć rzecz, którą znalazłem w roczniku „Przeglądu Powszechnego" 1889/90 w artykule p. t. „Ubiory profesorów i uczniów w uniwersytecie Jagiellońskim". Wedle opisu prof. D-ra A. Karbowiaka przy uroczystej promocji na doktora prawa w dawnej Rzeczypospolitej w Jagiellońskiej Wszechnicy — wśród uroczystego ceremoniału wręczał promotor kandydatowi wśród insygniów doktorskich biret barwy czarnej z przemówieniem: „Barwa jego podobna do ciemności nocnych; niechaj Ci przypomina, abyś zagadniony o iaką kwestję prawniczą — na wzór Baldusa nie prędzej dał odpowiedź, aż jedne i drugą noc strawisz przy świecy Kleanta nad roztrząsaniem kwestii".

Biret był oczywiście przynależnością togi, a dla wyjaśnienia warto dodać, że w dawnych czasach Rzeczypospolitej doktorzy prawa obejmowali wybitne posady w sądach.

b) Motyw realny.

Jakie realne korzyści będą z tego, gdy sędzia podczas rozpraw będzie nosił strój uroczysty — oto pytanie, na które odpowiedź może w wysokim stopniu przyczynić się do rozświe-

tlenia zasadniczej kwestji, zawartej w pytaniach, będących tematem tej pracy.

Nasuwające się praktykowi w zawodzie sędziowskim praktyczne, realne wytyczne omawianej sprawy są następujące:

1. Przedmiotowo rzecz oceniając i uwzględniając fakt, że ludzkość od zarania swych dziejów po dni dzisiejsze — odrębnym strojem zaznacza pewne okresy, czy wydarzenia życiowe; że znano zawsze stroje świąteczne uroczystsze — i zwykłe na dzień powszedni, stroje ślubne, wizytowe, urzędowe i prywatne, narodowe i t. d. —, a dalej w uwzględnieniu momentu historycznego, że sędziowie prawie od początku mieli swój odrębny strój uroczysty — należy przedewszystkiem stwierdzić i ustalić, że z faktami powyższymi, napotkanymi u wszystkich niemal narodów — należy się poważnie i rzeczowo liczyć.

2. Społeczeństwo przyzwyczajone jest od dawien dawna do tego, że pewne osoby spełniając swój urząd, czy występując uroczyście, oficjalnie, — występują ubrane w pewne uroczyste szaty, które wskazują na pełnienie przez dane osoby pewnych szczególnie ważnych funkcyj. Kapłani od najdawniejszych czasów wykonywali obrzędy religijne w uroczystych szatach. Zgorszyłaby się ludność w kościele, gdyby zobaczyła księdza w takim stroju przy ołtarzu, w jakim chodzi w swem mieszkaniu, lub na spacer.

Dostojeństwo ceremonii kościelnej wypływa z jej natury i celu, t. j. uczczenia Boga, a uroczyste sztay kapłana dostrajają się do ogólnego uroczystego tonu całości i są jej niezbędną częścią składową. Szaty uroczyste nie nalaja wprawdzie bezpośrednio aktowi religijnemu cech doniosłości, ale go niewątpliwie podnoszą i utwierdzają.

Profesor uniwersytetu nie dlatego przywdziewa togę na czas uroczystości uniwersyteckich, by to pomagało mu w naukowej pracy, a dlatego, ażeby podnieść i utwierdzić nastrój uroczystości zewnętrzną szatą, właściwą mężowi uczonemu.

Nawet tak z realizmem życia związana warstwa społeczeństwa, jaką tworzą rzemieślnicy — od średnich wieków począwszy, miała u różnych narodów swe uroczyste stroje i odznaki cechowe.

Nawet tak z realizmem spowinowaceni profesorowie politechniki — przywdziewają na uroczystości akademickie także swoje togi i insignia. Społeczeństwo, które swych sędziów od najdawniejszych czasów widziało w stroju uroczystym podczas rozpraw — wiedzione tradycją — odczuwa skutkiem po-

jawienia się sędziów w togach — pewnego rodzaju świąteczny nastrój podczas rozprawy, wskutek czego żywi tem większą cześć i uszanowanie dla samego prawa i jego przedstawicieli. Uroczysty strój sędziów nie wywołuje wprawdzie bezpośrednio poczucia praworządności, ale niewątpliwie podnosi i uświetnia akty wymiaru sprawiedliwości, co znakomicie przyczynia się do ugruntowania w społeczeństwie poszanowania dla prawa i jego wykonawców, a temsamem do umocnienia praworządności.

3. W ustępie 2-gim omówiliśmy sprawę „pro foro externo".

„Pro foro interno" stwierdzić należy, jako owoc długoletniej obserwacji i doświadczenia sędziowskiego, że uroczysta szata, jaką sędzia nosi podczas rozprawy — nie tylko u publiczności wzbudza i potęguje świadomość doniosłości wymiaru sprawiedliwości i znaczenia prawa, ale także **podmiotowo** u samego **podmiotu** tej sprawiedliwości, t. j. sędziego — potęguje świadomość jego doniosłej roli i tem samem odpowiedzialności za ścisłe i godne spełnienie obowiązku.

Uroczysty strój sędziego wpływa także i ogromnie przyczynia się do tego, że sędzia podczas rozprawy zachowuje się odpowiednio do powagi chwili i w niczem jej dostojności nie uwłacza.

Niejednokrotnie widziałem i słyszałem oburzenie publiczności — i to całkiem uzasadnione — na sędziów, palących papierosy podczas rozprawy.

Wyobraźmy sobie księdza palącego tytoń w kościele, profesora na katedrze, artystę, o ile mu rola nie nakazuje — na scenie — i czy osoby te wzbudzałyby nie już specjalne uczucie czci, ale tylko prostego szacunku?

To samo dotyczy wogóle całego zachowania się danej osoby podczas uroczystego, poważnego aktu.

Sędzia rozmawiający podczas rozpraw z adwokatami o rzeczach, wychodzących poza nawias rozprawy — nie może budzić u publiczności poszanowania dla siebie i dla sprawiedliwości, która wymierza.

Sala rozpraw, to nie salon towarzyski i nie kasyno, ale to pracownia i arena wymiaru sprawiedliwości, gdzie zachowanie się sędziego od początku do końca musi iść w parzo z powagą i dostojnością chwili.

Znakomicie przyczynia się do tego uroczysty strój sędziego.

Sędzia w todze będzie w całej pełni świadomy obowiązku tak poważnego i godnego zachowania się, jak poważnym i doniosłym jest akt wymiaru sprawiedliwości, do którego w togę się ubrał.

Toga będzie nie tylko uroczystą odznaką sędziego; będzie dla niego także hamulcem nieodpowiedniego zachowania się w czasie rozprawy. Rozważywszy wyżej od 1—3 przywiedzione okoliczności, dochodzimy do rezultatu: **realna korzyść przywdziewania przez sędziego do rozprawy togi i beretu** ujawni się:

a) w spotęgowaniu poszanowania ludności dla prawa i jego szafarzy, a przez to w ugruntowaniu i wzmocnieniu uczucia praworządności;

b) w rękojmi godnego zachowania się sędziego podczas rozprawy i stojącego na wysokości zadania wymiaru sprawiedliwości;

c) w uświetnieniu dostojeństwa stanu sędziowskiego, najlepszej obrony praworządności.

Konkluzja.

Pytanie wstępne, czy zasadniczo ma się sędzia ubierać do rozpraw w strój uroczysty — rozwiązały tytuły I. i II., wykazujące nie tylko z motywów ideowo-historycznych, ale także **ze względów realnych, ugruntowanych doświadczeniem sędziowskiem**: konieczność używania przez sędziego podczas rozprawy uroczystej szaty.

Obecnie przystępujemy do rozwiązania drugiego pytania: jakim ma być uroczysty strój sędziego — toga, czy wstęga? Każdy strój musi odpowiadać swemu przeznaczeniu i celowi.

Inaczej wygląda strój sportowy do gimnastyki, pływania, na wycieczkę, a inaczej na spacer w letnisku, inny na spacer w mieście, inny na bal, niż na dancing czy koncert, inny wizytowy, inny uroczysty. Przeznaczeniem i celem uroczystego stroju sędziowskiego jest dodanie aktom wymiaru sprawiedliwości należytej powagi, a więc strój ten może być tylko **poważnym. Zadania tego nie spełni wstęga (szarfa) z rozetą!** Nie wdając się w szeroką polemikę — krótko naprowadzimy **argumenty przeciw wstędze:**

1. Wstęga (szarfa) z rozetą nie jest poważną odznaką, bo przypomina balowe odznaki kotylionowe.

2. Wstęga nie jest też odznaką wyjątkową, rzadką — ale powszechnie używaną przez różne korporacje i stowarzyszę-

nia: od akademickich zacząwszy, na religijnych i narodowych kończąc; sędzia ubrany we wstęgę z rozetą przypomina „bursza" niemieckiego, lub chorążego, noszącego sztandary.

3. Wstęga z rozetą przypomina ordery, od których stan sędziowski stronić powinien na wzór sędziów angielskich, którym nie wolno przyjmować orderów.

4. Wstęga z rozetą przypomina znienawidzone odznaki i ordery obcych dynastyj b. państw zaborczych i ich urzędników, a więc przypomina obrożę niewoli.

5. Wstęga z rozetą stanowi powszechną odznakę przeróżnych klubów sportowych, gimnastycznych, stowarzyszeń i korporacyj.

6. Wstęga z rozetą stanowi także odznakę lóż wolnomularskich. W zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie spotykamy między innemi odznakę loży wolnomularskiej „Kazimierz Wielki na wschodzie Warszawy", noszoną na szyi **na wstędze białoamarantowei,** niemniej odznakę loży wolnomurarskiej „doskonałe zjednoczenie na wschodzie Włocławka" po Tadeuszu z Wolan Wolańskim z Ks. Poznańskiego, przewodniczącym loży masońskiej w Gnieźnie. Odznaka ta jest ogromnie zbliżona do rozety.

7. Słyszałem jak z grupy cudzoziemców, przysłuchującej się rozprawom sądu okręgowego, w których uczestniczyli sędziowie z szarfami — zapytywano: „czy to może jaki klub obraduje w budynku sadowym?"

8. Jak przeciwnicy togi, wysuwający kruchy argument o jej kosztowności — odpowiedzą na zarzut, że wstęga na niejednolitych ubraniach sędziowskich (różny kolor i krój) — to dopiero niepożądana mozaika! A więc w takim razie **nakaz** jednolitych ubrań do wstęgi!

Czy wtedy nie będzie większych kosztów — i czy argument o rzekomo wysokich kosztach togi nie jest pustem słowem?

Wszakże każdemu sędziemu 3 togi aż nadto na całe życie wystarczą.

9. Pewien wyższy wojskowy słusznie był oburzony widokiem Trybunału, któremu wprawdzie przewodniczył poważnie ubrany przewodniczący, ale sędziowie mieli wstęgi na piersiach, lecz równocześnie z pod modnych spodni sterczały modne buciki sportowe i skarpetki.

Toga zakryje te wszystkie nierówności i różnice, w lecie, w czasie upałów może stanowić jedyne wierzchnie okrycie, **a** w zimie będzie pożądanym ciepłym dodatkiem w zazwyczaj źle ogrzanych salach rozpraw.

Nie ulega żadnej wątpliwości, że wstęga z rozetą nie stanowi powadze sędziowskich funkcyj odpowiadającego odznaczenia, że zatem **jedynym strojem uroczystym dla sędziego polskiego może być tylko: toga z beretem.** Nawiążemy przez to do tradycji rodzimej strojenia się doktorów prawa i sędziów za czasów dawnej Rzeczypospolitej w togi i berety (wyżej cytowana rozprawa prof. D-ra Antoniego Karbowiaka) i zbliżymy się do państw zachodniej kultury o wysokim poziomie stanu sędziowskiego: do Anglji, Włoch i Francji.

System prawny danego państwa — aczkolwiek oparty o pewne ogólne zasady prawne, nosi zazwyczaj jeszcze specjalne piętno prawa narodowego.

Podobnie toga sędziego polskiego może mieć cechę **narodowa** i krój zbliżony do staropolskiej czamary z odpowiednio dostosowanym beretem.

Dr. Władysław Dymek (Kęty — w. krakowskie).